

Undefined
Unsolicited
Unsettling

Instellingsplan
2020-2025

Gerrit
Rietveld
Academie

Rietveld
Academie

Sandberg
Instituut

Gerrit
Rietveld
Academie

Rietveld Academie

Sandberg Instituut

Kerntaken

4

36

52

62

Inleiding
Missie, visie
en kernwaarden
Tendensen
Reflectie op de toekomst
Prioriteiten

Missie, visie
en kernwaarden
Prioriteiten

Missie, visie
en kernwaarden
Prioriteiten

Onderwijs
Onderzoek
Manifestatie in het
publieke domein

Inhoud	3
Gerrit Rietveld Academie	4
0 Inleiding	6
1 Missie, visie en kernwaarden	10
2 Tendensen	14
3 Reflectie op de toekomst	20
4 Prioriteiten	25

Rietveld Academie	36
Bacheloropleiding Beeldende Kunst en Vormgeving	
Missie, visie en kernwaarden	
Prioriteiten	

Sandberg Instituut	52
Masteropleiding Beeldende Kunst en Vormgeving	
Masteropleiding Interieurarchitectuur	
Missie, visie en kernwaarden	
Prioriteiten	

Kerntaken	62
Onderwijs	
Onderzoek	
Manifestatie in het publieke domein	

Verantwoording	78
-----------------------	-----------

Basisjaar tijdens Open Dag 2019

Foto: Franzl Mueller Schmidt

Gerrit Rietveld Academie

0. Inleiding

1. Missie, visie en kernwaarden

2. Tendensen

3. Reflectie op de toekomst

4. Prioriteiten

0. Inleiding

Voor u ligt het Instellingsplan 2020–2025 van de Gerrit Rietveld Academie. Het is het resultaat van een werkproces waar velen in de academie bij betrokken zijn geweest en velen over hebben meegedacht en aan meegeschreven: studenten, docenten, werkplaatsmedewerkers, hoofden, stafleden en het College van Bestuur. In het plan beschrijven we wat we als academie zijn en waar we voor staan, zetten we lijnen uit naar de toekomst en stellen we vast wat we de komende jaren gaan doen. De nieuwe missie en visie die we introduceren vervangt die uit 2000, die ook uit een breed gedragen proces voortkwam. Na twintig jaar was het tijd om ons aan de hand van nieuwe tendensen en situaties grondig op onze grondslagen te bezinnen.

We zijn een kleine hogeschool. We hebben een bacheloropleiding in de beeldende kunst en vormgeving, en we hebben twee masteropleidingen, die verzorgd worden door ons Sandberg Instituut. In de aanloop naar dit plan werd duidelijk dat velen in de organisatie het als een groot goed beschouwen om verschillen te benoemen en als zodanig te behandelen. Om die reden hebben we het niet alleen over de hogeschool, maar ook — en vaak vooral — over de onderdelen: we maken onderscheid tussen de Gerrit Rietveld Academie als hogeschool, de Rietveld als academie van het bacheloronderwijs en het Sandberg als instituut voor het masteronderwijs. De Rietveld en het Sandberg vormen ons gezicht naar buiten toe. Het werk aan dit instellingsplan begon ook bij deze onderdelen: we stelden eerst vast wat de missie, visie en prioriteiten van de Rietveld en het Sandberg zijn. Daarna zijn we de identiteit en het perspectief van de Gerrit Rietveld Academie als geheel gaan beschrijven.

Het plan bestrijkt een periode van zes jaar: van 2020 tot en met 2025. Het is onze bedoeling dat de hier vastgestelde missie en visie, en de beschrijving van onze kerntaken, daarna nog een periode van zes jaar mee kunnen. Voor de prioriteiten is dat anders: die zullen dan opnieuw moeten worden geformuleerd. De twintig jaar die achter ons liggen, doen ons beseffen dat een kunstacademie een veranderlijke omgeving is die zich in een permanent wordingsproces bevindt, dat in de dagelijkse praktijk vrijwel onzichtbaar en ongrijpbaar is. Door prioriteiten te stellen, geven we richting aan dat proces, maar veranderingen in de maatschappij blijken steeds sneller te gaan en ingrijpender te zijn. Om die reden zullen we de komende jaren geregeld, zo niet continu, op de hier gepresenteerde uitgangspunten, onze omgeving en de resultaten van het beleid reflecteren.

De kern van dit instellingsplan is dat we de Gerrit Rietveld Academie ontwikkelen tot een open en fluïde denktank van beginnende en ervaren beeldend kunstenaars, ontwerpers en beschouwers, die in onderwijs en onderzoek en door hun aanwezigheid in het publieke domein visies op de wereld ontwikkelen en individueel of met elkaar laten zien hoe de wereld vanuit de kunst begrepen kan worden en kan functioneren. Om dat te bereiken hebben we een sterke basis nodig. We moeten divers, inclusief, sociaal en solidair zijn, met elkaar reflecteren en het debat aangaan, werkwijzen doorontwikkelen, nieuwe vragen onderzoeken en opgaven formuleren. Dat doen we vanuit een experimentele basis, het *onbenoemde* onderzoekend, *ongevraagd*, zonder ons te laten sturen door agenda's van anderen. Met wat we doen, zullen we vanuit de perspectieven van de kunst en het ontwerp aannames, zienswijzen en manieren van werken en leven *opschudden* en *op losse schroeven zetten*. Dat geldt in de eerste plaats voor onszelf. In 2018 zijn we het project *Unsettling* Rietveld/Sandberg gestart om de diversiteit en de inclusiviteit in de hogeschool te versterken met als doel die een bredere afspiegeling van de diverse samenleving te laten zijn.

De toekomst van de kunst is de kunst in de wereld, de toekomst van de Gerrit Rietveld Academie is de academie in de wereld.

Hansje van Ooijen, hoofd Rietveld Basisjaar

'We' zijn wij met z'n allen, de hele instelling, iedereen die bij de GRA betrokken is, er studeert of werkt. Taal is lenig: daardoor zijn 'we' soms even de Rietveld, dan weer het Sandberg, maar altijd zijn we de Gerrit Rietveld Academie. Samenwerking is voor ons belangrijk. Achter in dit document staan de namen van iedereen die bij het opstellen van het plan betrokken is geweest. De uiteindelijke tekst is vastgesteld door het College van Bestuur, na vele gesprekken en discussies in de organisatie, en na beraadslagingen tussen klankbordgroepen en het bestuur. Veel van het inhoudelijke werk werd verzet in twee klankbordgroepen, een voor de Rietveld en een voor het Sandberg, waarvan de leden met elkaar teksten formuleerden, onder aanvoering van de schrijver van dit plan. Het gehele proces is een voorbeeld voor de manier waarop we de komende jaren onderling en met anderen willen samenwerken.

Dit is de Gerrit Rietveld Academie

De Gerrit Rietveld Academie bestaat in 2020 uit 14 bachelor-afdelingen van de Rietveld (waaronder het Basisjaar en de deeltijd-afdeling DOGtime) 9 masterafdelingen van het Sandberg (waarvan 4 tijdelijke), het Lectoraat Art and Public Space en 23 werkplaatsen, inclusief de bibliotheek als 'werkplaats voor de geest'.

Rietveld Academie	Basisjaar
	Architectural Design
	designLAB
	Mode
	Grafisch Ontwerpen
	Jewellery – Linking Bodies
	TXT (Textiel)
	Keramiek
	Beeldende Kunst
	The Large Glass
	Beeld en Taal
	Fotografie
	VAV – moving image
DOGtime Propedeuse, Expanded Painting, Unstable Media	
Sandberg Instituut	Fine Arts
	Design
	Dirty Art Department
	Critical Studies
	Studio for Immediate Spaces
	Challenging Jewellery (2018–2020)
	The Commoners' Society (2018–2020)
	Approaching Language (2019–2021)
	Resolution (2019–2021)
LAPS	Lectoraat Art and Public Space
Werkplaatsen	Zeefdruk
	CadCam
	Metaal
	Editing
	Keramiek
	Edelsmeden
	Fotografie
	Glas
	Mode
	Textiel
	Weven
	Audiovisual Services
	Zetterij
	Audio
	Hout
	Boekbinderij
	Computerwerkplaats
	Grafiek
	Bibliotheek
	Filmstudio
X-LAB	
Large print	
Analoge en Digitale Film	

1. Missie, visie en kernwaarden

Het is voor het eerst dat we als hogeschool een overkoepelende missie en visie voor de gehele organisatie hebben geformuleerd. Sinds 2000 maakten we gebruik van de missie en visie die werden opgesteld voor de initiële opleiding, die in 2002 de bacheloropleiding werd. In die situatie komt verandering nu we voor elk niveau de eigen uitgangspunten op schrift hebben gesteld. In de discussies over de grondslagen van de hogeschool hebben we overwogen om niet langer Gerrit Rietveld Academie als naam te hanteren, maar Rietveld Academie & Sandberg Instituut, als de twee entiteiten die samen de hogeschool vormen. Uiteindelijk hechten we eraan onze oorspronkelijke naam in het *mission statement* aan te houden. De Gerrit Rietveld Academie is wat we met z'n allen zijn, en dat is meer dan alleen de bachelor- en masteropleidingen samen.

Missie

De Gerrit Rietveld Academie is een kleinschalige, zelfstandige, internationaal georiënteerde hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving. We zetten ons in voor het ontwikkelen, uitvoeren, positioneren en beschermen van onderzoekend en experimenteel kunstonderwijs. Vanuit de praktijk en een kritische betrokkenheid bij de maatschappij stimuleren we de verkenning, bevraging en verbeelding van de wereld, en dragen we bij aan alternatieve discourses, processen en vormen van maken.

Kernwaarden

In ons beleid en dagelijks handelen staan we voor:

- Kunst en vormgeving als intrinsieke waarde en maatschappelijke kracht
- Zelfstandigheid en zelfsturing als bron voor ontwikkeling
- Kleinschaligheid als noodzaak voor onderwijs in de kunst
- Verantwoordelijkheid als basishouding ten opzichte van individuen, gemeenschappen en de wereld

Er zijn veel overeenkomsten tussen de Rietveld en het Sandberg. Beide proberen we ruimte te bieden aan bottom-up initiatieven en geloven we erin dat we als instituut leren door te doen.

Tom Vandeputte, hoofd Sandberg Critical Studies

Visie

1. Perspectief

We bezien de wereld in de eerste plaats vanuit de praktijken en discourses van de beeldende kunst en de vormgeving: actueel met oog voor het verleden, mondiaal, crosscultureel en met inbegrip van de uitwisselingen met andere domeinen, zoals wetenschap en filosofie.

2. Kunst en vormgeving

We beschouwen de beeldende kunst en de vormgeving als veelvormige en beweeglijke velden van experiment, en als disciplines waarin denken en maken zich actief tot elkaar verhouden.

3. Kunstonderwijs

We staan voor onderzoekend en experimenteel kunstonderwijs dat de vrijheid garandeert om eigen keuzes te maken en afwijkende manieren van werken en beschouwen te exploreren. Onze docenten en studenten benaderen hun werk vanuit een autonome, onderzoekende en kritische houding; ze bevragen de premissen van hun vak en verhouden zich bewust tot de wereld.

Dat wat de Gerrit Rietveld Academie onderscheidt is dat de docenten zoveel autonomie hebben, dat mag natuurlijk nooit verloren gaan.

Hansje van Ooijen

4. Leren

In ons onderwijs gaan we uit van de intellectuele gelijkheid van docent en student.¹ Ze zijn deelnemers aan een gezamenlijk leerproces, dat tegelijkertijd een groepsproces is waarin iedereen invloed op elkaar heeft. Leren is voor ons een aanstekelijke activiteit, die zich van kleine groepen uitstrekt tot alle gemeenschappen binnen de Gerrit Rietveld Academie en hun verbindingen met de wereld eruiten.

5. Verantwoordelijkheid

We zijn primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling van onze studenten, en daarmee voor het opleiden van volgende generaties kunstenaars en ontwerpers die de artistieke praktijk kunnen voortzetten en verdiepen. We zijn mede verantwoordelijk voor hun positie in de samenleving. Als onderwijsinstituut, werkgever en als instelling die in het culturele veld naar buiten treedt, dragen we verantwoordelijkheid voor het vak en voor haar beoefenaren. Meer dan ooit achten we ons verantwoordelijk voor een open cultuur waarin alle studenten, docenten en medewerkers zich thuis kunnen voelen. We nemen verantwoordelijkheid voor ons

1. Deze stellingname refereert aan de opvattingen van Jacques Rancière in *De onwetende schoolmeester* (2007): door in onderwijs uit te gaan van de intellectuele gelijkheid van docent en student, en die steeds opnieuw aan te tonen, kan onderwijs voldoen aan zijn doel te emanciperen.

aandeel in de verwezenlijking van een humane en leefbare wereld door te streven naar een bewuste omgang met elkaar en met de materie. In alles zijn we ervoor verantwoordelijk dat we een plek van de kunst zijn.

6. Kunst en de wereld

Beeldend kunstenaars en ontwerpers bevragen de wereld vanuit de verbeelding, helpen haar te duiden en beter te begrijpen. Ze scheppen andere werelden en geven vorm aan alternatieven. Zonder dat ze de pretentie hebben problemen op te lossen, ontwikkelen ze nieuwe visies en leggen ze verbanden die andere perspectieven op de wereld bieden en onvermoede benaderingen van vraagstukken mogelijk maken.

7. Buitenwereld

Als Gerrit Rietveld Academie benoemen we de waarde van de kunstbeoefening die we voorstaan en helpen we onze afgestudeerden een maatschappelijke positie te verwerven. Dit betekent niet alleen dat we onze studenten voorbereiden op de wereld. We moeten de wereld ook klaarmaken voor de kunst. We tonen het werk van onze afgestudeerden, ondersteunen hen en brengen hen onder de aandacht. We laten ons horen in het publieke debat, waar we het belang van onderzoekende, experimentele praktijken benadrukken. Door te laten zien hoe kunstenaars en ontwerpers de wereld bevragen en verbeelden, en hoe ze nieuwe werelden scheppen, kan de wereld zich tot de kunst verhouden, en kunnen de kunst en vormgeving een maatschappelijke werking hebben.

8. Status en schaal

Zelfstandigheid en kleinschaligheid zijn noodzakelijk voor ons onderwijs. Ze zorgen ervoor dat we wendbaar zijn, snel kunnen inspelen op ontwikkelingen en ons op alle niveaus direct tot de praktijk van de kunst en vormgeving verhouden. Kleinschaligheid maakt korte lijnen mogelijk, evenals decentrale besluitvormingsprocessen waarin verschillende onderdelen van de organisatie met elkaar in dialoog zijn. Kleinschaligheid is een voorwaarde voor hechte gemeenschappen waarin iedereen door intensief contact van elkaar kan leren. Zelfstandigheid biedt daarbij de beste kansen op een inhoudelijk betrokken bestuur, dat de praktijken van de beeldende kunst en vormgeving leidend laat zijn in zoveel mogelijk werkwijzen en beslissingen.

9. Samenwerking

Om sterk te staan in de complexe, veranderlijke wereld neigen kunstenaars en ontwerpers naar samenwerking en vormen van collectiviteit. Onze studenten doen dat ook: ze nemen verantwoordelijkheid voor hun aandeel in

het onderwijs en ontplooiën binnen en buiten onze muren gezamenlijk initiatieven. Als instelling beschouwen we het delen van verantwoordelijkheden en het actief aangaan van samenwerking dé manier om de veelheid aan visies en expertise die in de academie aanwezig is te benutten en als een voorwaarde voor een decentrale besluitvorming waar vele stemmen in doorklinken. Deelname aan netwerken en samenwerkingsverbanden is voor ons als kleine instelling een manier om de mogelijkheden van ons onderwijs te verruimen, inzichten uit te wisselen en sterker te staan bij de uitvoering van onze missie en prioriteiten.

10. Leerschool

Als Gerrit Rietveld Academie zijn we reflectief en erop uit onszelf voortdurend te ontwikkelen. We zijn een zelflerende instelling en een leeromgeving voor iedereen die bij ons betrokken is.

Het gevoel om bij elkaar te horen is een waarde die ten grondslag ligt aan de schaal van onze programma's. Kleinschaligheid zorgt voor gemeenschapsgevoel en voor nauwe banden, maar we zijn groot genoeg om divers en inclusief te zijn.

Annelys de Vet, hoofd Sandberg Design

2. Tendensen

Andere situaties

Als we de Gerrit Rietveld Academie uit 2000 vergelijken met die van nu, zien we dat zich fundamentele veranderingen hebben voorgedaan. Toen was het de tijd van de Bolognaverklaring, waarmee het onderwijs in alle landen van de Europese Unie dezelfde structuur zou krijgen en de uitwisseling van studenten zou worden bevorderd. Onze hogeschool bestond nog uit een titelloze opleiding tot beeldend kunstenaar en vormgever, met daarnaast drie kleine voortgezette opleidingen van het Sandberg Instituut, waar in totaal zestig studenten stonden ingeschreven. Anno 2020 is er een bacheloropleiding en heeft het Sandberg twee masteropleidingen, die worden verzorgd door in totaal tien afdelingen, waarvan vier tijdelijke. Het Sandberg groeide tot 173 studenten, terwijl de bacheloropleiding moest krimpen. Was het Sandberg in 2000 nog in een afgelegen dependance gevestigd, sinds 2019 is het zichtbaar aanwezig op het terrein van de academie en maakt het gebruik van de gezamenlijke faciliteiten.

Ook de situatie van de studenten is anders. Het stelsel van studiebeurzen is vervangen door een leenstelsel, waardoor studenten schulden maken. De studie-eisen van de overheid zijn strikter; ze laten minder ruimte om in eigen tempo te studeren. Het is duurder geworden om een tweede studie te volgen en de beperking van het aantal studiejaar legt de studenten de druk op om aanhoudend te presteren. In Amsterdam is woonruimte zo schaars en kostbaar dat eerstejaars van zowel de Rietveld als het Sandberg moeilijk aan een kamer komen, en veel studenten slecht of helemaal niet gehuisvest zijn. Meer studenten dan voorheen, vooral die uit het buitenland, blijken door deze situatie of door persoonlijke omstandigheden en het ontbreken van een sociaal vangnet extra ondersteuning nodig te hebben. De instroom van buitenlandse studenten in het basisjaar van de Rietveld is met 66 procent ruim 20 procentpunt hoger dan twintig jaar geleden (44 procent).

Andere contexten

Deze veranderingen staan niet op zichzelf. Het zijn symptomen van ontwikkelingen die zich breder in de maatschappij voordoen, en die direct van invloed zijn, of kunnen zijn, op het onderwijs. Deel van die ontwikkelingen is dat het economisch denkkader in Nederland en Europa sinds de jaren negentig steeds dominantier is geworden, ook op terreinen waar het vroeger niet werd toegepast. De Bolognaverklaring, die door standaardisering van diploma's en uitwisseling van studenten een impuls moest geven aan de Europese kennismaatschappij, kwam geleidelijk in het teken te staan van de doelstelling om van Europa de meest

competitieve kenniseconomie ter wereld te maken. Onderwijsinstellingen zijn studenten voor 'markten' gaan opleiden, en opereren alsof ze bedrijven zijn; regelgeving spoort studenten ertoe aan hun studie op grond van 'marktkansen' te kiezen. Met de opkomst van populistische sentimenten in politiek en samenleving is in dezelfde periode een daling te zien van de waardering, en deels ook de publiek beschikbare middelen, voor complexe benaderingen in kunst, onderwijs en wetenschap waarvan het maatschappelijk rendement niet meteen meetbaar is. In het kielzog van rendementsdenken, neoliberalisme en populisme heeft een maatschappelijke en sociale verharding plaatsgevonden. Over de gehele linie zijn overheidsvoorzieningen afgekald. Aan het verkrijgen van subsidie worden aanvullende voorwaarden gesteld, bijvoorbeeld op het vlak van publieksbereik. Net als vele anderen in de samenleving zijn kunstenaars en ontwerpers, ook de starters onder hen, nog meer op zichzelf aangewezen.

In een goed functionerende democratie beschermt de meerderheid het belang van de minderheid. Het organiseren van tegenspraak is een heel belangrijke maatschappelijke functie van een kunstacademie. De democratie en daarmee de kunstacademie staan onder druk en ik ben zorgelijk gestemd over hun toekomst.

Frank Mandersloot, docent Rietveld Beeldende Kunst

Wij gaan ervan uit dat voor het opleiden van kunstenaars en ontwerpers een vrije, bewuste en kritische omgeving nodig is. Die omgeving moet de studenten de ruimte geven om te experimenteren en te exploreren, en mag niet beperkt worden door vooringenomen vragen van buiten. De tendens om 'naar de markt toe' te redeneren of, in het verlengde daarvan, instant oplossingen voor problemen te verlangen, is tegengesteld aan onze benadering van onderwijs, kunst en vormgeving. Daarin is in vergelijking met twintig jaar geleden wel iets veranderd. Het uniek persoonlijke neemt nog steeds een belangrijke plaats in onze onderwijsvisie in, maar minder dan in het verleden draait het om persoonlijke ontplooiing, en meer om het expliciet benoemen van de verhouding tot een context. Dat is in de eerste plaats de context van een collectief proces, waarin leren van elkaar en samenwerken in maakprocessen en onderzoek belangrijk zijn. Daarnaast gaat het om bewustzijn van de bredere context van een geglobaliseerde wereld en wat die met zich meebrengt aan sociale, politieke en artistieke

vraagstukken. De uniek persoonlijke zienswijze, het subjectieve, krijgt vorm in samenspel met de omgeving en de wereld, die uiteindelijk ook in het werk resoneert, en die benoemen we op dit moment socialer, bewuster en nadrukkelijker.

De veranderingen in onze opvattingen houden op allerlei manieren verband met tendensen in de vakgebieden. In de beeldende kunst is meer aandacht voor het performatieve, lichamelijke en discursieve. Ontwerpers richten zich meer op alternatieven voor producten in de wareneconomie; we zien steeds vaker dat het (unieke) product wordt ingezet als betekenisgenererend object en katalysator van bewustwording. De betrokkenheid bij maatschappelijke omstandigheden die rond het jaar 2000 steeds meer het beeld en karakter van de beeldende kunst en het ontwerpen begon te bepalen, heeft zich vertaald in activistische praktijken, vormen van collectieve organisatie en interdisciplinaire samenwerking. Er is meer aandacht voor de positie van kunstenaars en ontwerpers in de geglobaliseerde wereld, en meer uitwisseling tussen kunstenaars en ontwerpers wereldwijd. Terwijl het kritisch paradigma in de kunst zich breed ontwikkelde, groeide tegelijkertijd, vooral buiten Nederland, de aandacht voor de kunstmarkt en we zien in verschillende paradigma's en benaderingen een terugkerende belangstelling voor materialiteit en handwerk.

Het zijn vaak studenten die het belang van nieuwe vormen van samenwerking benadrukken en aandacht vragen voor maatschappelijke kwesties, die zich ook binnen onze muren voordoen. Ze komen met initiatieven en stellen vragen die verband houden met onderwerpen als sociale en economische ongelijkheid, de omgang met verschillende culturele perspectieven en dekolonisatie. Het ligt voor de hand een verband te zien met globalisering en de daarmee verbonden verdere internationalisering van de Gerrit Rietveld Academie. Niet alleen het aantal buitenlandse studenten is gegroeid, ook het aantal landen van herkomst is toegenomen. Waren er in 1999 studenten uit 32 landen binnen de Rietveld Academie, in 2018 ging het om 49 landen, waarvan 22 buiten Europa. Er is vooral een opvallende toename van het aantal studenten uit Azië en Latijns-Amerika.

Tekenend voor de mentaliteit in de hogeschool zijn de uitkomsten van het Academieberaad van november 2018. Een daarvan was dat we met voorrang diversiteit en inclusiviteit moeten stimuleren. Eerder dat jaar was vanuit de academiegemeenschap al gevraagd om een bredere vertegenwoordiging van het volledige spectrum van kleur, geslacht, sociale en culturele afkomst, religie, leeftijd, functiebeperking, seksuele geaardheid en genderidentiteit, zowel onder studenten, docenten als medewerkers. Om daaraan tegemoet te komen, initieerde het College van Bestuur het project *Unset-*

ting Rietveld/Sandberg, dat hielp bij de oprichting van een Aziatische, een Latijns-Amerikaanse en een Queer Student Union. Een Black Student Union was er al, een Studentenraad volgde. Deze ontwikkelingen laten zien dat het mogelijk is om vraagstukken vanuit allerlei posities in de instelling aan te pakken en in samenspraak met het bestuur tot organisatievormen te komen waar iedereen in betrokken kan worden.

Toen de academie in 1998 een ambitieplan formuleerde was een van de doelstellingen informatietechnologie integraal in het onderwijs op te nemen. Studenten moesten betere toegang krijgen tot digitale apparatuur, en er was meer aandacht nodig voor mediatheorie. Nieuwe werkplaatsen werden opgericht, andere werden met digitale apparatuur uitgebreid, zonder analoge technologieën te verwaarlozen. Twintig jaar later stellen digitalisering, technologisering en mediatisering van de maatschappij ons voor ingewikkelde vragen. De digitale werelden van nu zijn werelden van algoritmen, *artificial intelligence* en virtualiteit. Technologie is een nóg breder domein. We vragen ons af welk deel we daarvan kunnen bestrijken, maar vooral hoe we met technologie willen omgaan. We staan kritisch tegenover de monopoliepositie, de macht en de praktijken van de grote techbedrijven, maar zijn ons ervan bewust dat het nodig is om als academie de razendsnelle ontwikkelingen te blijven volgen. Studenten moeten zich bewust zijn van de mogelijkheden en vragen rondom technologie; kunstenaars en ontwerpers moeten aan de ontwikkeling van technologie kunnen deelnemen. Een technologische maatschappij zonder kunst, artistiek experiment en kritische reflectie zal niet alleen minder gelaagd zijn en daardoor minder interessant, maar vermoedelijk ook minder humaan. Toepassingen die bij ons, aan de Rietveld of het Sandberg, worden geëxploreerd zijn door hun onderzoekende, speelse, kritische en gelaagde insteek fundamenteel anders dan toepassingen die in andere sferen, buiten de kunst, worden ontwikkeld.

Het is essentieel dat de academie zich profileert door de kunst te verdedigen, en haar begrip uit te dragen in het maatschappelijk debat en de wereld. Ik zie de kunst aan alle kanten ingeperkt worden, je ziet het ook terug in het taalgebruik, zoals 'toepasbaarheid' en 'creatieve industrie'. We moeten vooral de kunst verdedigen!

Bert Taken, theoriedocent Rietveld diverse afdelingen

Vragen die rijzen gaan ook over de complexe, commerciële sferen die met technologie verbonden kunnen zijn. Kunst en vormgeving en het kunstonderwijs worden vaak in verband gebracht met wat in het neoliberale vocabulaire creatieve industrie wordt genoemd en met onderwerpen als innovatie, groei, toptalent en ondernemerschap. Wij vinden het belangrijk dat kunstenaars en ontwerpers in deze tijd, waarin het uniek persoonlijke het risico loopt als commercieel instrument te worden gekapitaliseerd en uitgebuit, de eigen stem kunnen laten horen. We willen de creativiteit en het speculatieve denken opnieuw opeisen, en laten zien hoe door kunstenaars en ontwerpers geconcipieerde werelden functioneren. We willen niet beletten dat studenten zich met commercie verbinden, het is aan hen hoe ze zich tot de wereld willen verhouden, maar we willen wel dat dit vanuit een bewuste stellingname gebeurt.

Sinds 2000 is veel meer bekend geworden over de opwarming van de aarde en de effecten die onze manier van leven heeft op de leefomgeving. Als instelling zijn we ons meer bewust geworden van onze verantwoordelijkheid op dit gebied. De omslag naar een andere manier van werken stelt ons echter voor lastige vragen. Wat kunnen we als kleinschalige instelling doen in het onderwijs en in de Gerrit Rietveld Academie als materiële omgeving en facilitair bedrijf? Hoe verhoudt verantwoordelijkheid jegens de maatschappij zich tot onze verantwoordelijkheid voor onze studenten, die vrije ruimte nodig hebben om zich als kunstenaar of ontwerper te kunnen ontwikkelen? Verderop in dit plan schetsen we de aanzet voor een beleid voor de Gerrit Rietveld Academie om minder grondstoffen te gebruiken en de uitstoot van schadelijke stoffen verder te beperken. Maar er zullen nog vele vragen overblijven, die ons nog bewuster zullen maken en ons dwingen de consequenties van eventuele maatregelen af te wegen.

Wordt het niet tijd het woord *kapitalisme* te noemen? Als je nadenkt over duurzaamheid, ecologie, inclusiviteit... het heeft allemaal met kapitalisme te maken en met kolonisatie. We kunnen het wel hebben over de gevaren van de markt en de economie en het bedrijfsleven, maar het gaat over een grotere structuur die in de maatschappij geïmplementeerd is via het bedrijfsleven.

Riet Wijnen, docent Rietveld Grafisch Ontwerpen

De Gerrit Rietveld Academie: Rietveld en Sandberg

Bij het opstellen van dit instellingsplan hebben we veel gesproken over onze identiteit. Formeel is de Gerrit Rietveld Academie een hogeschool met een bacheloropleiding en twee masteropleidingen. In de beleving van studenten, docenten en medewerkers zijn er alleen een Rietveld Academie en een Sandberg Instituut: twee instituten, die bij elkaar horen, maar geen eenheid zijn. Het bleek lastig om over één academiegemeenschap te spreken. Wie er ook naar gevraagd werd, er zouden op zijn minst twee gemeenschappen zijn, vermoedelijk meer. In de klankbordgroep van de Rietveld klonk het pleidooi om niet alleen in kleinere gemeenschappen te denken, maar ook te werken aan de grotere die allen samen vormen, 'waarin men het dan hartgrondig met elkaar oneens kan zijn'. Men vindt het tijd om visies en opinies expliciet te benoemen en tot onderwerp van debat te maken.

Velen willen dat de Rietveld en het Sandberg hun eigen identiteit behouden. Om die reden zien zij graag dat vooral de verschillen tussen beide worden benoemd. Die hebben te maken met de ontwikkelingsfase van de studenten, maar ook met de insteek van het onderwijs en de verhouding tot de praktijk. Een inhoudelijk verschil is dat de Rietveld in haar kernwaarden de intrinsieke waarde van kunst in relatie tot de wereld voorop stelt, terwijl het Sandberg kunst als een instrument voor maatschappelijke transitie beschouwt. Terwijl we aan dit plan werkten, werd gaandeweg duidelijk dat er van beide kanten grote interesse bestaat om elkaar beter te leren kennen, en om studenten en docenten in de gelegenheid te stellen initiatieven te ontplooiën waaruit meer 'dingen' tussen de Rietveld en het Sandberg kunnen ontstaan. De staf van het Sandberg brak een lans voor optimale samenwerking in het onderwijs, de werkplaatsen en de verdere organisatie, met behoud van de eigen identiteit. In het vervolg van dit plan zal duidelijk worden hoe we daar met het oog op de toekomst tegenaan kijken.

3. Reflectie op de toekomst

Tijdens de voorbereiding van dit instellingsplan hebben we uitgebreid stilgestaan bij de manier waarop we aandacht aan de toekomst konden besteden. Sommigen twijfelden over de wenselijkheid van een toekomstvisie. We willen wendbaar zijn, en dat laat zich niet met blauwdrukken of scenario's verenigen. Maar we onderkennen ook dat in alles wat we zeggen ideeën over de toekomst sluimeren. Een academie is bezig voor de toekomst, en de Gerrit Rietveld Academie heeft de blik altijd naar voren gericht gehad. Dit instellingsplan moet richting geven, maar ook het nadenken daarover stimuleren. De ideeën in onze discussies over mogelijke ontwikkelingen hebben we tot zeven onderwerpen teruggebracht, die we hebben voorzien van een speculatieve conclusie.

Denktank

De complexiteit van de wereld en de snelheid waarmee onze sociale en culturele contexten veranderen, maken continue reflectie nodig. Als de huidige ontwikkelingen doorzetten, zullen de beeldende kunst en vormgeving zich de komende jaren nog explicieter, directer en bewuster, en met een steeds groter besef van verantwoordelijkheid, met de wereld verbinden. We zullen er met de studenten over moeten nadenken wat dat voor hen en hun toekomstige praktijken betekent. Een vraag is bijvoorbeeld hoe ideeën over een veranderende positie van kunstenaars en ontwerpers leiden tot nieuwe benaderingen in het onderwijs. Hoe creëren we mogelijkheden om intensiever met andere disciplines samen te werken? Hoe creëren we ruimte voor zelforganisatie en collectieve vormen van werken? We zullen stappen moeten zetten om de heersende canons te herzien met meer niet-westerse, vrouwelijke en queer kunstenaars en denkers. Het is belangrijk om na te denken over de manieren waarop verantwoordelijkheid voor het klimaat een rol kan spelen in het onderwijs en, meer in het algemeen, hoe we reageren op de politieke vraagstukken van onze tijd. Hoe zien we de academie als plek om moedige visies en ideeën voort te brengen? We willen ons bewust verder ontwikkelen, en daarom moeten we een actieve denktank van makers worden die onderwerpen als deze kritisch bevraagt en via methoden, projecten en werk in de praktijk brengt. Met onze opleidingen, werkwijzen, het Studium Generale en de versterkte aandacht voor onderzoek zijn de kwaliteiten daarvoor ruim aanwezig.

De voorhoede weet waar ze naar toegaat, dat weten we nu niet. Misschien lopen we wel achteruit?
Bert Taken, theoriedocent Rietveld diverse afdelingen

Met elkaar

De wereld van vandaag is zo complex dat we elkaar meer dan ooit nodig hebben. We hebben behoefte aan uitwisseling en afstemming, en een gezamenlijk aanpakken van opgaven. De Gerrit Rietveld Academie beweegt zich al in die richting: ze ontwikkelt zich meer en meer tot een instituut dat draait op interactie, gelijkheid en collectiviteit. Die tendens zal ontgetwijfeld doorzetten, maar ook bewust door de academie worden opgepakt en ondersteund. Studenten krijgen meer kansen om met elkaar samen te werken en in collectieven af te studeren. We onderzoeken de mogelijkheden van collectieve werkwijzen in de besluitvorming en de verdere ontwikkeling van de instelling. Het doel is de potentie van de verscheidenheid aan stemmen en kennis die de Gerrit Rietveld Academie herbergt beter te benutten en te mobiliseren. In gezamenlijkheid kunnen we de verscheidenheid aan praktijken in de kunst en vormgeving beter in het beleid tot uitdrukking brengen. Voor de kleine instelling die we zijn, is het essentieel om met partners onze mogelijkheden te vergroten. Samenwerking zal vaak op afdelingsniveau tot stand komen, maar het is denkbaar dat we samen met andere partijen tijdelijke satellieten in Amsterdam of elders in de wereld neerzetten: als externe afdelingen waarin onze geest door wisselwerking wordt versterkt.

Rietveld en Sandberg

Met de terugkeer van het Sandberg Instituut naar de Fred Roeskestraat staan de bacheloropleiding en masteropleidingen dicht bij elkaar. Ze hebben elk een eigen identiteit, en koesteren hun verschillen. Tegelijkertijd is er ruimte voor studenten, docenten en afdelingen om dwarsverbanden te ontdekken en samen te werken. In de komende jaren kunnen allerlei wisselwerkingen en vormen van wederzijdse betrokkenheid ontstaan. Er zal altijd wel in twee instituten worden gedacht. Maar nu al zien we dat studenten en afdelingen beginnen te denken vanuit de mogelijkheden die de grote verzameling van afdelingen en werkplaatsen op één locatie biedt. Het is te verwachten dat deze heterogene rijkdom steeds meer wordt benut. Dat is in het belang van de studenten, én van de Rietveld en het Sandberg zelf, die niet alleen ieder voor zich sterk onderwijs willen bieden, maar ook gezamenlijk het belang van onderzoekend en experimenteel kunstonderwijs te verdedigen hebben, en elkaars impulsen kunnen gebruiken om zich verder te ontwikkelen.

Sociaal, solidair en ambitieus

In een zich verhardende samenleving waarin mensen steeds meer voor zichzelf moeten opkomen en de kunst vaker alleen staat, is het extra belangrijk dat de Gerrit Rietveld Academie een sociaal en solidair beleid voert, en kansen biedt. Over enkele jaren al zullen onze inspanningen om verscheidenheid te stimuleren het beeld en karakter van de Rietveld en het Sandberg al hebben veranderd. Verschillende

levensstijlen, achtergronden, genders en culturen zullen breder vertegenwoordigd zijn. De gemeenschappen zullen qua kleur, geslacht, afkomst, religie, genderidentiteit en andere persoonskenmerken een betere afspiegeling van de bevolking zijn. Ondanks onze toelatingsselectie zullen we een instelling zijn die divers en inclusief is, en een verscheidenheid aan perspectieven en praktijken ondersteunt, zolang die democratisch en solidair zijn. Door ook een inhoudelijk ambitieus personeelsbeleid te voeren, waarin kwaliteit doorslaggevend is, zullen de afdelingsteams zorgvuldig zijn samengesteld, uit docenten wier perspectieven en kwaliteiten elkaar aanvullen. We zullen studenten meer ondersteunen bij het zoeken naar woonruimte en komen met trajecten om hun extra te ondersteunen bij persoonlijke problemen. Dat alles heeft tot doel studenten zich beter op hun studie te kunnen laten concentreren. De academie zal een plek zijn waar, in het streven naar kwaliteit, hoge eisen aan mensen worden gesteld en waar rekening wordt gehouden met hun situatie als student, kunstenaar of ontwerper.

We zijn minder divers en inclusief dan we zouden willen, er worden mooie programma's over georganiseerd, maar het is nog de toekomst.

Ea Polman, medewerker Textielwerkplaats

Onderwijs en onderzoek

Inmiddels wordt al bijna twee decennia lang op de Gerrit Rietveld Academie onderzoek gedaan. De komende jaren komt daar op alle niveaus meer aandacht en meer ruimte voor. Om het onderzoek deel te laten uitmaken van de cultuur van de Rietveld en het Sandberg, is een organisatie vereist waarin het onderzoek eenvoudig van opzet blijft, dicht bij het onderwijs staat en daaraan bijdraagt. Een effect zal zijn dat onderwijs en onderzoek meer met elkaar vervlochten raken. Reflectie en het bewustzijn van de theoretische en maatschappelijke context zullen nog belangrijker worden. In de bacheloropleiding blijft de nadruk liggen op de artistieke ontwikkeling, en zal het maken voorop blijven staan. De masteropleidingen kunnen zich tot researchopleidingen ontwikkelen, waarin de productie van werk hand in hand gaat met onderzoek dat ook zelfstandig een rol speelt in het discours. Aandacht voor onderzoek zal de mogelijkheden van de hogeschool uitbreiden. De vele benaderingen die het onderwijs bestrijkt, van kunst als handwerk tot exploraties van wetenschap en technologie, en van intuïtieve tot theoretisch gevoede praktijken, krijgen een extra laag. Het onderzoek zal bovendien toegang geven tot een scala aan onderwerpen en vraagstukken waarvoor de disciplines en de maatschappij zich gesteld zien.

Omgeving

Of we willen of niet, onze omgeving wordt de komende decennia belangrijker voor ons, zowel de maatschappelijke als de ecologische omgeving. Dat vraagt om een visie op de maatschappij en de leefwereld, en om nieuwsgierigheid naar wat er buiten onze muren gebeurt. We moeten ons afvragen waar de experimentele praktijken van de toekomst zich bevinden. Zoeken we die op het grensgebied van kunst en technologie, dan wordt samenwerking met instellingen als De Waag en universiteiten essentieel. Denken we aan sferen waarin het maatschappelijk belang centraal staat, dan kunnen we ons ook door contacten met ngo's en activisten versterken. Onze denkwijzen en benaderingen kunnen een aanvulling zijn op elders aanwezige kennis. Om sterker te staan moeten we sowieso nadenken hoe we ons met partners verbinden. Onze zelfstandige positie, die voor een kunstacademie uitzonderlijk is, maakt het niet alleen mogelijk, maar ook nodig dat we op zoek gaan naar geestverwanten in het maatschappelijk domein, die willen samenwerken of met ideeën en concrete steun, ook financieel, willen bijdragen aan ons onderwijs en onderzoek. Een andere vraag is op welke manieren ecologische verantwoordelijkheid invloed mag hebben op het onderwijs en de inzet van middelen en faciliteiten. Hoe kunnen we een duurzame organisatie worden die het milieu en de natuur zo min mogelijk belast? Welke consequenties mag dat hebben? Gaan we in onderwijs en onderzoek met richtinggevende thematieken werken?

Onderwijs is niet alleen zelfrealisatie, het gaat veel verder dan dat. Onderwijs is voor ons maatschappelijk betrokken en gaat uiteindelijk om het transformeren van de wereld.

Tom Vandeputte, hoofd Sandberg Critical Studies

Aanwezigheid

Om aanstekelijk te zijn en invloed te hebben, en onze studenten na hun afstuderen optimale kansen te geven om hun praktijken verder te ontwikkelen, moeten we zichtbaar zijn en actief de interactie met onze omgeving aangaan. Zoals we dat altijd gedaan hebben, zullen we ook in de toekomst het werk van studenten en alumni tonen, zodat het opgepikt kan worden, reacties kan uitlokken en een rol kan spelen in het discours en in de wereld. We moeten er meer op inzetten om in ons onderwijs de wisselwerking met publiek en gemeenschappen aan te gaan. Als Gerrit Rietveld Academie moeten we aanwezig zijn in het publieke debat, bijdragen aan concrete maatschappelijke situaties en onze stem laten horen als het om kunst en vormgeving gaat, of om andere onderwerpen waarover we vanuit ons perspectief en onze deskundigheid

een bijdrage kunnen leveren. We moeten laten zien op welke manier het werk van onze studenten, dat zich vaak nog in de moeilijk doordringbare humuslagen van onze cultuur bevindt, een bijdrage aan de wereld levert, en wat het belang is van een benadering van de kunst en de vormgeving waarvoor onderzoek en experiment en het speculatieve denken vanuit de onbezette ruimte voorwaarden zijn.

De Gerrit Rietveld Academie van de toekomst zal meer divers en inclusief, verscheiden en gelaagd zijn dan die van vandaag. Meer dan nu zal ze een maatschappelijk bewuste, actieve, kritische academie zijn. Een academie die studenten aanmoedigt tot reflectie en onderzoek, en ook zichzelf door reflectie, onderzoek en discussie ontwikkelt. Studenten zullen zich actief en verantwoordelijk opstellen en in de organisatie van het onderwijs participeren. De Gerrit Rietveld Academie zal een academie zijn waar de gezamenlijkheid benut wordt, waar visies worden uitgedacht en waar sterker dan nu het debat en het discours plaatsvinden. Er zal een constante wisselwerking met en zorg voor de omgeving zijn. We zullen een instelling zijn die vanuit zelfbewustzijn naar buiten treedt om andere denkbeelden en denkwijzen in te brengen in het publieke debat, vooral wanneer het gaat over onze bestaansgrond en de belangen van studenten en afgestudeerden. Maar net als nu en in het verleden zal het er vooral om draaien dat we een instelling zijn waar studenten zich geconcentreerd en goed begeleid kunnen voorbereiden op hun toekomstige praktijk, in de beeldende kunst, de vormgeving of daarbuiten.

4. Prioriteiten

In de komende zes jaar geven we prioriteit aan acht onderwerpen. We hebben deze prioriteiten op democratische en kritische manier geselecteerd, met als startpunt de raadpleging van de academiegemeenschap tijdens het Academieberaad in november 2018. De onderwerpen zijn afkomstig van de werkvloer, worden breed gedragen, hebben directe betekenis voor het onderwijs en zijn uitgebreid bediscussieerd in de klankbordgroepen.

De prioriteiten zijn hier in algemene termen verwoord. In de katernen over de Rietveld en het Sandberg gebruiken we specifiekere formuleringen. De prioriteiten worden uitgewerkt in beleidsplannen. Dat gebeurt meestal per onderwerp. Alleen over de onderwijsprioriteiten en de visie en positionering komen aparte beleidsplannen voor de Rietveld en het Sandberg. De regie over de uitwerking ligt bij het College van Bestuur. Het streeft naar een intensief samenspel met en tussen de verschillende onderdelen van de organisatie, op een manier die het proces van de totstandkoming van dit instellingsplan weerspiegelt.

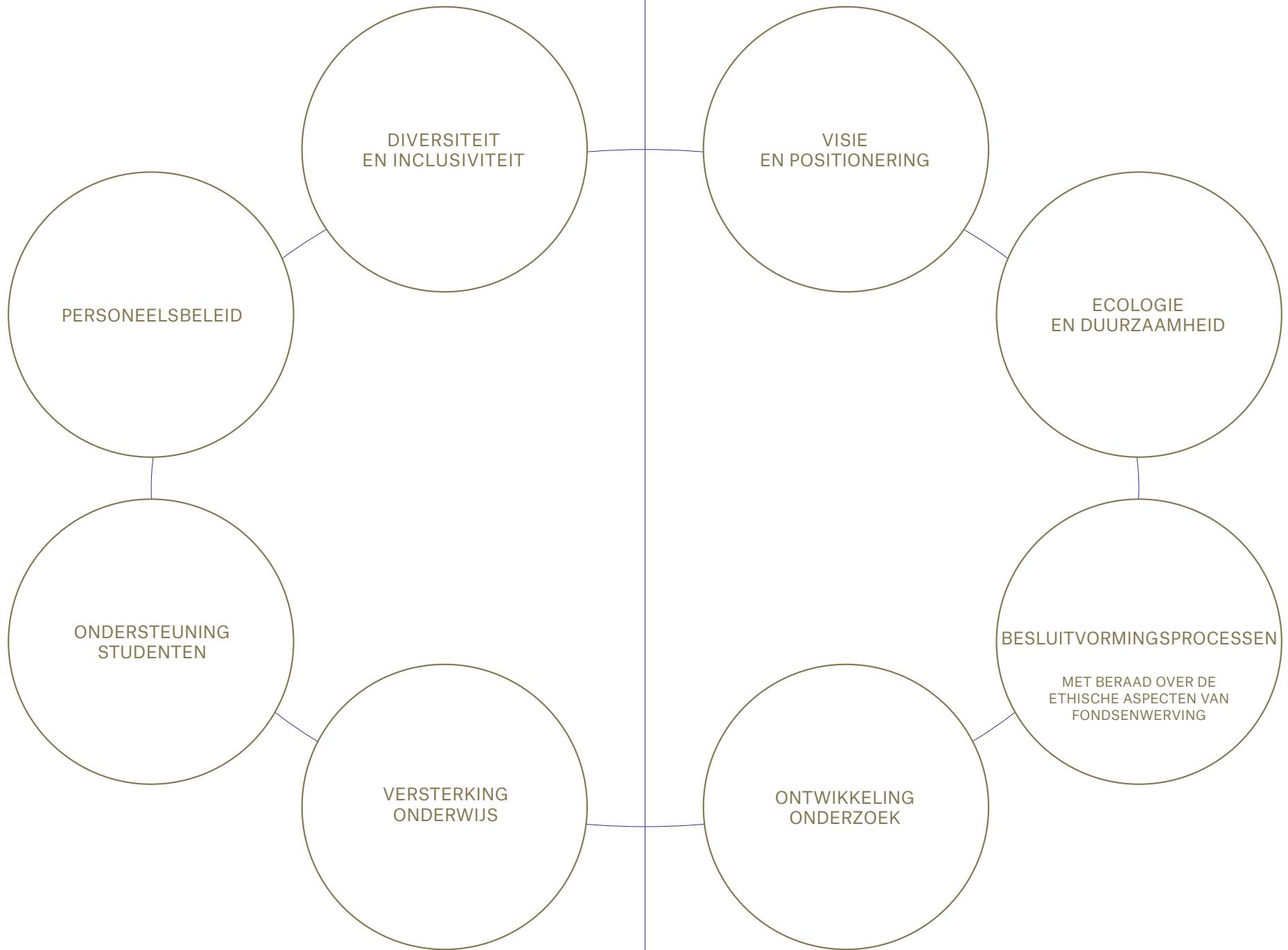
De prioriteiten zijn uiteenlopend van aard. Bij een deel gaat het om *voornemens* om wat we al doen in de toekomst beter te doen. Daarnaast zijn er *ambities* om nieuwe, vaak meer omvattende zaken te realiseren, waarover nog gedroomd kan worden. De klankbordgroepen zien graag dat doorontwikkeling van bestaand beleid voorrang krijgt boven de verwezenlijking van nieuwe, verder reikende ambities.

We hebben geprobeerd een rangorde in de prioriteiten aan te brengen. Ook na uitvoerige discussie in de klankbordgroepen en de redactie bleek dat niet mogelijk. Om die reden geven we de prioriteiten weer in een cirkel.

What I realised recently is that the academy's goal, its vision, its strive is for the future, but somehow maybe it is time to slow down a bit and focus on the *now* because the future which was going on and on for all these year has already come in the form a new wave of people and ideas.

Gleb Maiboroda, student Rietveld TXT 2015–2019

Prioriteiten

Diversiteit en inclusiviteit

Als Gerrit Rietveld Academie willen we een onderwijsomgeving zijn waarin diversiteit norm is. Iedereen die bij ons wil en kan studeren of werken moet zich er thuis kunnen voelen. Om dat mogelijk te maken, gaan we werken aan een bredere vertegenwoordiging van verschillende achtergronden, levensstijlen, genders, culturen en denkscholen in de academie. We streven naar een bredere representatie van het volledige spectrum van kleur, geslacht, sociale en culturele afkomst, religie, leeftijd, functiebeperking, seksuele geaardheid en genderidentiteit. Waar mogelijk passen we door verloop de samenstelling van docententeams, staf en management aan. We herzien de werving, de voortrajecten, de selectie- en beoordelingsprocedures, en gaan actief met docenten de inhoud van de onderwijsprogramma's bevragen en verrijken. We zullen extra aandacht schenken aan de persoonlijke ondersteuning en begeleiding van kandidaten voor de toelating, en van studenten uit groepen die slecht in het kunstonderwijs zijn gerepresenteerd.

Personeelsbeleid

We gaan werken aan een actiever, bewuster, progressiever, duurzamer en vriendelijker personeelsbeleid voor alle docenten, hoofden, werkplaatsmedewerkers en staf. Hetzelfde geldt voor het beleid dat we als opdrachtgever voeren ten aanzien van docenten en medewerkers die hun taken als zelfstandige uitvoeren. We gaan uit van één aanstellingsbeleid waarin op punten onderscheid gemaakt wordt tussen regelingen voor de Rietveld en het Sandberg. In de arbeidsvoorwaarden houden we rekening met de onzekere positie van kunstenaars, ontwerpers en beschouwers in het culturele veld. Dat doen we ook door de personeelsleden te ondersteunen in hun ambities om zich verder te ontwikkelen. Met het aanstellingsbeleid blijven we ernaar streven de Rietveld en het Sandberg wendbaar te houden, open voor verandering, en de studenten in staat te stellen in een veelzijdige en actuele omgeving te studeren. Zoeken naar een verantwoorde balans tussen die doelstelling en rekening houden met de belangen van het personeel neemt een belangrijke plaats in het personeelsbeleid in.

Ondersteuning studenten

We willen studenten meer persoonlijke ondersteuning bieden. Door hoge studiekosten, schaarse en kostbare woonruimte, en de inzet die vereist is voor het niveau en karakter van onze opleidingen lopen studenten kans op stagnatie en uitval. We gaan onderzoeken hoe we met ons onderwijsbeleid risico's op studievertraging en uitval nog meer kunnen beperken, en hoe we politiek en bestuurlijk een vuist kunnen maken om de belangen van de studenten te beschermen. Het welzijn van de studenten heeft aandacht nodig. We gaan in overleg met studenten meer mogelijkheden voor persoonlijke ondersteuning ontwikkelen. Na beraad over

Versterking onderwijs

de ethische grenzen aan de fondsenwerving zetten we ons ervoor in om financiële middelen bijeen te brengen waarmee we studenten in nood kunnen ondersteunen. In samenwerking met partners willen we ervoor zorgen dat we meer betaalbare woonruimte aan studenten ter beschikking kunnen stellen. In het uitdenken van strategieën willen we nieuwe wegen bewandelen en tot oplossingen proberen te komen die ook nieuwe gezichtspunten voor ons functioneren als onderwijsinstelling opleveren.

Ons onderwijs evolueert voortdurend. In de komende jaren gaan we meer structureel aan de ontwikkeling ervan werken. Op instellingsniveau richten we ons op het uitdenken van een beleid voor de werkplaatsen en van alternatieven om tot een effectief gebruik van de fysieke ruimte voor het onderwijs te komen, uitgaande van de onderwijsvisie van de verschillende afdelingen. Voor beide onderwerpen geldt dat wordt voorzien in nauwe afstemming met en tussen de Rietveld en het Sandberg, die ieder hun visie formuleren op de rol van de werkplaatsen en het belang van de fysieke ruimte voor hun onderwijs. De Rietveld zelf gaat onderzoeken hoe ze haar onderwijs academiebreed op een meer bewuste manier kan doorontwikkelen. Ze wil daarbij reflecteren op de organisatie van het onderwijs en de invulling van de afdelingsstructuur. Bovendien wil ze nagaan hoe de bewustwording van nieuwe technologieën in de academie bevorderd kan worden en welke mogelijkheden er zijn om de ruimte tussen de afdelingen te programmeren. Het Sandberg gaat werken aan de ontwikkeling van het onderwijs door in de docententeams de gezamenlijke reflectie over de uitvoering van de programma's te stimuleren en met de afdelingen na te gaan hoe die meer voor elkaar en het geheel van het instituut kunnen betekenen.

Een visie op het gebruik van de fysieke ruimte
De beschikbaarheid van fysieke ruimte is voor de beeldende kunst en vormgeving een essentiële voorwaarde, die ver aan de status van voorziening voorbijgaat. Werk maken en presenteren is afhankelijk van ruimte. Voor de uitvoering van ons onderwijs is het fundamenteel dat studenten met elkaar in de academie kunnen maken en hun plannen op ons terrein kunnen verwezenlijken en presenteren, dicht in de buurt van de werkplaatsen. We willen nagaan hoe we de beschikbare ruimtes het best kunnen inzetten om gebouw en terrein als fysieke onderzoeks- en presentatieruimte te gebruiken.

Een visie op de werkplaatsen
De Gerrit Rietveld Academie heeft in de loop der jaren een rijk arsenaal aan werkplaatsen opgebouwd. De keuze voor die werkplaatsen is nooit in een visie onderbouwd, anders

dan dat het belangrijk is dat studenten het werken met materialen ervaren. In deze tijd is er behoefte aan een expliciete, omvattende visie. In de kunst en de vormgeving herleeft de belangstelling voor maken en maakgericht onderzoek. Kunstenaars en ontwerpers onderzoeken nieuwe posities en experimenteren met materialen. Ook bij ons neemt de belangstelling voor materialiteit en media toe, wat gepaard gaat met een toenemend gebruik van de werkplaatsen, zowel algemene als afdelingsgebonden. Dat zorgt voor druk op de werkplaatsen, die nog wordt versterkt doordat nu ook de studenten van het Sandberg er gebruik van maken. Een visie ontwikkelen houdt in dat we de positie en de rol van de werkplaatsen beschrijven ten aanzien van de onderwijsprocessen in de Rietveld en het Sandberg. Daarvoor is reflectie nodig over het maken, over werkplaatsonderwijs en werkplaatsinstructie, de verwerving van vaardigheden en het gebruik van werkplaatsen door studenten. Daarbij moet er rekening mee worden gehouden dat DOGtime-studenten op de avonduren zijn aangewezen. We gaan ons verdiepen in de manier waarop studenten zich ontwikkelen in maken, hoe ze omgaan met conceptuele en materiële aspecten van hun werk, en wat daarbij specifiek is voor ons onderwijs. Om tot een fundamentele visie te komen is het nodig het onderzoeksbeleid en de lectoraten (in oprichting) bij de totstandkoming ervan te betrekken; werkplaatsen kunnen ook plekken voor onderzoek zijn. Ten slotte is er aandacht nodig voor de rollen en taken van het personeel in de werkplaatsen en hun positie in de organisatie.

Ontwikkeling onderzoek

In dit plan presenteren we ons voor het eerst als een instelling die onderzoek als een van haar kerntaken ziet. Dat is een bijna logisch gevolg van de vele, vaak verspreide onderzoeksactiviteiten die we de laatste decennia hebben ontplooid. Vanuit het onderwijs stimuleren we de belangstelling voor onderzoek. Docenten maken gebruik van de mogelijkheden om onderzoeksprojecten te starten en nemen deel aan kenniskringen en onderzoekssymposia. Buitenlandse academies scharen zich achter ons model voor de derde cyclus in het kunstonderwijs. De komende zes jaar gaan we werken aan een meer gestructureerd, gevarieerd onderzoeksbeleid waarin de diverse activiteiten een plaats zullen krijgen. Dat doen we aan de hand van vijf doelstellingen:

1. We realiseren in de hogeschool een heldere en effectieve onderzoeksstructuur en een stimulerende onderzoekscultuur. In die structuur nemen de direct onder het College van Bestuur ressorterende lectoren een centrale plaats in: ze geven leiding aan de lectoraten en coördineren onderzoeksactiviteiten.
2. We zorgen ervoor dat zowel bij het opzetten als het

- uitdragen van projecten altijd de relatie tussen onderzoek en het onderwijs wordt gespecificeerd, net als de betrokkenheid van onderzoekers in onderwijsactiviteiten.
3. We brengen onderzoek tot stand met een focus op de drie geformuleerde, brede onderzoeksgebieden, en bieden ruimte om ook daarbuiten onderzoek te doen.
 4. We maken het onderzoek publiek en zorgen daarbij voor een vruchtbare wisselwerking met het onderwijs.
 5. We stellen studenten, docenten en medewerkers in staat een onderzoeksattitude en onderzoeksvaardigheden te ontwikkelen, die er mede op zijn gericht om vanuit het onderzoek deel te nemen aan het discours.

Bij de ontwikkeling van de onderzoeksstructuur doen we recht aan onderzoek dat al aan de afdelingen wordt verricht, en maken we ruimte voor nieuwe initiatieven. De onderzoeksstructuur zal op verschillende niveaus worden ontwikkeld. Er is een overkoepelend beleid van de instelling, en een beleid van het Sandberg, waarbinnen de afdelingen een grote mate van eigen verantwoordelijkheid hebben. De Rietveld besteedt aandacht aan onderzoek in het kader van het onderwijs. Het onderzoeksbeleid draagt bij aan de ontwikkeling van de visie op de werkplaatsen, vooral als het gaat om de relatie tussen onderzoek en de mogelijkheden van de werkplaatsen.

Er is een vermoeden dat ecologie en verduurzaming meer met bedrijfsvoering te maken hebben, en minder inhoudelijk zijn, maar daar kun je anders over denken. In het basisjaar hebben we nu een recyclinghoek, het idee is om spullen niet direct weg te gooien, zoals eerder gebeurde, maar ze te demonteren en opnieuw te gebruiken. Hier kan uiteindelijk ook het onderwijs door veranderen, en daarmee kunnen de begrippen ook inhoudelijk worden. Hansje van Ooijen, hoofd Rietveld Basisjaar

Ecologie en duurzaamheid

We gaan onze verantwoordelijkheid voor een leefbare wereld beter en breder waarmaken. Uitgangspunt is het op duurzaamheid en bescherming van het milieu gerichte beleid dat we al jaren voeren, en dat tot vele substantiële aanpassingen in gebouwen en werkwijzen heeft geleid. In de eerste twee jaar van de beleidsperiode brengen we reeds ontwikkelde maatregelen en behaalde milieudoelen in kaart, en formuleren we nieuw beleid. We richten een

duurzaamheidsteam op met expertise uit verschillende onderdelen van de organisatie, inbreng van studenten en deskundigheid van buiten. Het team wordt gevraagd voorstellen te doen ter bevordering van een verantwoorde omgang met energie, arbeid en materialen in de dagelijkse praktijk van de instelling, in beheer en onderwijs. Bewustwording van het belang van duurzaam handelen door iedereen in de instelling is een belangrijk oogmerk. De afdelingen zullen gaan nadenken over manieren waarop ze de inhoud en de uitvoering van hun onderwijsprogramma's kunnen relateren aan vraagstukken over ecologie en duurzaamheid. Ter ondersteuning van de besluitvorming laten we onderzoeken hoe onze gebouwen milieuvriendelijker kunnen functioneren, welke duurzaamheidsaspecten relevant zijn voor onze instelling, en waar winst valt te behalen met het gebruik van ecologische producten en hergebruik van materialen. Binnen twee jaar moet een integraal beleid uitvoerbaar zijn. Het duurzaamheidsteam zal het beleid monitoren en vervolgadvisen voorbereiden.

Besluitvormingsprocessen, met beraad over de ethische aspecten van fondsenwerving

We willen onze decentrale besturingsfilosofie voorzien van een heldere structuur en van transparante besluitvormingsprocedures. In de organisatie bestaat behoefte aan meer uitwisseling en afstemming dan door wettelijke en formele kaders wordt bepaald. We zullen ons beraden op de manier waarop verschillende geledingen en posities in de organisatie aan besluitvorming bijdragen en op welke manier overleg daarbij een rol speelt. Voorop staat de breed gedeelde wens om op alle belangrijke momenten de stem van de betrokken partijen en personen op alle niveaus in overweging te nemen. Dat geldt zowel voor het niveau van de instelling als dat van opleidingen en afdelingen. Een sterke, onafhankelijke positie van de Medezeggenschapsraad, die zich de afgelopen jaren krachtig heeft ontwikkeld, beschouwen we als fundamenteel. Voor besluitvorming over fondsenwerving zullen we specifieke ethische richtlijnen formuleren. De reflectie moet resulteren in een heldere, breed gedragen besluitvormingsstructuur, die duidelijk laat zien waar verantwoordelijkheden liggen en op welke manier beslissingen tot stand komen.

Visie en positionering

We gaan als Gerrit Rietveld Academie onze visie op kunst en kunstonderwijs beter en actiever uitdragen en die visie verder ontwikkelen op basis van reflectie en debat, zowel in de eigen organisatie als met het artistieke, sociale en politieke veld. De Rietveld Academie en het Sandberg Instituut positioneren zich onafhankelijk van elkaar. Daarbij staan het onderwijs en de onderwijsvisie, en het werk en de projecten van studenten en alumni centraal. Het College van Bestuur ziet de ontwikkeling van de instellingsvisie als een doorlopende opdracht en positioneert de instelling in

politieke en bestuurlijke sferen. Vanuit alle posities binnen de instelling worden bijdragen geleverd aan het discours over kunst en ontwerp en aan het publieke debat over het belang van kunst in de samenleving.

We hebben de Rietveld gemist in de bezuinigingsdiscussie, juist wij hadden de kunst moeten verdedigen.
Ea Polman, medewerker Textielwerkplaats

Studium Generale Anniversary Show 2018
Foto: Franzi Mueller-Schmidt

Uncut 2018, Stedelijk Museum

Foto: Marta Capilla

Rietveld Academie

Bacheloropleiding Beeldende
Kunst en Vormgeving

Missie, visie en kernwaarden

Prioriteiten

Missie, visie en kernwaarden

De zoektocht naar een nieuwe missie en visie voor de Rietveld begon met een kritische analyse van de bestaande formuleringen uit 2000. In de klankbordgroep bleek al snel dat met de verandering van de sociale en artistieke context ook het onderwijs en de cultuur in de academie — en de inzichten daarover — veranderd zijn. Lag in de missie van 20 jaar geleden het accent op een duurzaam zelfstandig kunstenaarschap en artistiek leiderschap, nu willen we diversiteit en de verscheidenheid aan perspectieven benoemen, en tot uitdrukking brengen dat de afgestudeerden individueel en collectief bijdragen leveren aan de wereld.

De bestaande kernwaarden wekten de indruk dat de opleiding vooral zou draaien om de ontplooiing van het individu. Door de waarde van een geëngageerde, open houding in te brengen en expliciet te stellen dat die betrekking heeft op de ander en op de maatschappij, brengt de klankbordgroep de verhouding van het individu tot de context nadrukkelijker tot uitdrukking. Daarmee geven de nieuwe kernwaarden uitdrukking aan verschuivende waarden in het onderwijs: de aandacht voor groepsprocessen neemt toe, bijvoorbeeld in de vorm van samenwerking tussen studenten, en we oriënteren ons op een wereld in verandering.

De vrijplaats die de academie is, is een plek waar heel specifieke dingen kunnen gebeuren, wat op allerlei andere plekken juist niet meer kan. Je moet een rol op je nemen waarin je ook tegen jezelf werkt, en iets waaraan je jezelf vasthoudt ook weer los kunt laten. In de uitvoering zit een soort tegenstelling, een risico. Daar hebben we het ook over: dat we alleen vooruit kunnen als we radicaal handelen.

Hansje van Ooijen, hoofd Rietveld Basisjaar

Het meest ingrijpend waren de discussies over de nieuwe visie. Eén daarvan ging over de maatschappelijke omgeving van het kunstonderwijs en mondde uit in een analyse van de dominantie van het economisch kader. De klankbordgroep drong erop aan de waarden van de kunst en de positie van de studenten te verdedigen opdat die zonder druk van buiten aan hun ontwikkeling kunnen werken. Daarmee verwees ze naar het rendementsdenken en de vermarkting die het onderwijs sinds 'Bologna' in hun greep hebben, maar ook naar overheidsrapporten waarin het neoliberale

gedachtegoed zijn neerslag heeft gevonden in oproepen om kunstenaars tot ondernemers op te leiden. Op de vraag welke positie je dan als kunstacademie wilt innemen, luidde het antwoord dat de Rietveld nodig is voor een ander soort onderwijs dan in deze tijd gebruikelijk is. Aanvankelijk werd die positie benoemd als vrijplaats: een plek waar dingen kunnen gebeuren waar elders geen plaats meer voor is. De academie zou een plek moeten zijn van dissensus, waar je tegenspraak zoekt, wat niet meer kan in een samenleving die wordt gedictieerd door consensusdenken. 'Als een heterotopia van dissensus', werd gezegd, 'zo moeten we de academie inrichten, als een soort "eiland" waar we ons trainen en oefenen in iets wat in de samenleving steeds meer wordt afgeleerd.' Daarmee sloot de klankbordgroep aan bij Clémentine Deliss, die in haar openingslezing van het Academieberaad de academie idealiseerde als *shelter*.¹

1. Clémentine Deliss, *Recalibrating the art academy towards an ecology of remediation, subjectivity, and autonomy*. Academieberaad, Gerrit Rietveld Academie, 22 november 2018.

Deze positie hield niet lang stand. Het is duidelijk dat de academie zich juist wil openstellen voor de wereld. Waar het om gaat is zelf keuzes te kunnen maken, niet om isolement. De academie moet een wereldse plek zijn, waarin alles plaatsvindt wat in de wereld gebeurt. Bij tijd en wijle zal ze het onderwijs afschermen om studenten in rust te laten werken. Ze zal de kunst en het kunstonderwijs verdedigen tegen krachten die haar willen inperken, maar al met al wil de academie een *open omgeving* zijn, waar de wisselwerking met de maatschappij niet alleen voelbaar is, maar ook bewust wordt aangegaan en de artistieke vrijheid met anderen wordt gedeeld. Om die dubbelrol te vervullen moet de academie een omgeving zijn waarin het kritische bewustzijn sterk ontwikkeld is.

Er is overigens meer dan uitgebreid van gedachten gewisseld over de manier waarop de Rietveld Academie als omgeving gekarakteriseerd kan worden. Gekozen is voor het woord *open*, omdat het in vele betekenissen op de academie van toepassing is. De Rietveld is open in de zin van benaderbaar, toegankelijk en ontvankelijk, open-minded en open-ended, ze biedt radicaal ruimte aan diversiteit en inclusiviteit, is oprecht en onvervuld, een experimentele ruimte waar twijfel wordt omarmd, met verbindingen naar buiten, de grenzen tussen binnen en buiten zijn er dun, er zijn invloeden voelbaar, alles kan er worden gemaakt, alles bevraagd, ze is de ruimte van onbeslistheid, van wording, van het *not yet*.

Ook andere onderwerpen leidden tot gezamenlijke zoektochten. Zo was er een stevige discussie over het moment waarop de student zich met de wereld verbindt. Volgens de een moeten studenten zich eerst verhouden tot een

vakgebied en een medium, niet tot de wereld daarbuiten. Voordat studenten een uitspraak kunnen doen, moeten ze associatief met hun medium bezig zijn: 'De eerste context is die van het medium en het discours en de geschiedenis die daarbij horen, daarna kun je je pas met andere zaken verbinden.' Dat werd bestreden door erop te wijzen dat de manier waarop je naar het medium kijkt en erover praat culturele grenzen heeft. Er zijn betekenissen aan verbonden en die worden, ook door de studenten zelf, steeds meer ter discussie gesteld. Een brede oriëntatie op de wereld is nodig om studenten in staat te stellen zich kritisch met hun medium uiteen te zetten. Vanuit het hoofdenoverleg werd daaraan toegevoegd dat de ontwikkeling in een medium of discipline op de Rietveld altijd verbonden is geweest met de ontwikkeling van een eigen visie en een eigen mentaliteit als kunstenaar. Het zijn parallelle processen, waarin de student bovendien wordt aangemoedigd de grenzen van het vakgebied op te zoeken en met welk medium dan ook grensoverschrijdend te experimenteren.

Moeten we het hebben over *de* beeldende kunst en vormgeving — dat is niet helder gedefinieerd. Bestaat er maar één praktijk? Het is alsof je weet wat het is. Onze missie moet erkennen dat er meerdere werelden en meerdere praktijken zijn. Riet Wijnen, docent Rietveld Grafisch Ontwerpen

De uitvoerige gesprekken leidden tot een visietekst met elf punten. Daarin is ook aandacht voor de organisatie van het onderwijs: het motief om een basisjaar te hebben en de indeling van de hogere jaren in afdelingen. De tekst geeft lang niet op alle vragen antwoord (wat is beeldende kunst op dit moment?) en is niet voor de eeuwigheid geschreven. De academie beseft dat ze zich ontwikkelt, en dat over vele onderwerpen van mening kan worden verschillend.

Missie

De Rietveld Academie is een open omgeving voor onderwijs in beeldende kunst en vormgeving, waar studenten zich in grote zelfstandigheid en met veel zelforganisatie, vanuit verschillende perspectieven en geschiedenissen en in dialoog met de wereld, voorbereiden op individuele en collectieve praktijken. Rietveld afgestudeerden kunnen op kritische en experimentele wijze bijdragen aan gemeenschappen, contexten en situaties, of deze zelf creëren.

Kernwaarden

We staan voor:

- De intrinsieke waarde van kunst
- Een geëngageerde, open houding ten opzichte van de ander en de maatschappij
- Onderzoek, experiment en kritische bevraging
- Pluriformiteit en de opposities die daaruit voortkomen
- De vrijheid om een persoonlijke benadering te ontwikkelen en eigen keuzes te maken

In het Bauhaus was iedereen het altijd met elkaar oneens, en dat werd getolereerd. Er was geen consensus, maar er was wel consensus over de acceptatie van tegenspraak. Dat zegt iets over generositeit en dat kan een kernwaarde zijn. Geef ruimte aan het andere geluid en als daar tegenspraak in zit geef daar ook ruimte aan. Frank Mandersloot, docent Rietveld Beeldende Kunst

Visie

1. Positie

We zien onze academie als een vrije en kritische omgeving waarin het onbenoemde en ongevraagde tot stand kan komen. In die omgeving zoeken we vanuit de kunst en vormgeving bewust en actief naar verschillende vormen van betrokkenheid bij de wereld.

2. Geëngageerde autonomie

We kiezen voor een benadering van beeldende kunst en vormgeving vanuit een autonome positie in relatie tot de wereld.²

3. Onderwijs als dialoog

Kunstonderwijs is voor ons in de eerste plaats een voortdurende kritische dialoog van studenten en docenten, waarin zij werk, werkproces en keuzes van de student bevragen.

4. Subjectiviteit als uitgangspunt

We zien de persoonlijke interesses, kwaliteiten en achtergronden van de student als het beginpunt van ons onderwijs. Op basis daarvan moedigen we de studenten aan een eigen werkproces tot ontwikkeling te brengen, zowel zelfstandig als in samenwerking met anderen, en daar verantwoordelijkheid voor te nemen. Dat maakt een ontwikkelingsproces mogelijk dat is gebaseerd op een singuliere en unieke manier van in de wereld staan die in principe iedere mens eigen is, maar die de kunstenaar als uitgangspunt kiest en gepaard kan gaan met een actieve openheid voor wat er in de wereld gebeurt.

² De term *geëngageerde autonomie* is afkomstig van Charles Esche en verwijst naar een kunstenaarspositie waarin sprake is van een antagonistische spanningsverhouding tot ideologie en actieve deelname aan het maatschappelijk debat (*How to Grow Possibility: The Potential Roles of Academies*, 2007).

5. Maken en denken

De vorming tot kunstenaar of ontwerper is een proces waarin praktisch handelen en reflectie bij voortdurend op elkaar betrokken worden en waarin al experimenterend een eigen visie, mentaliteit en benadering tot ontwikkeling komt. In dat proces verbindt de student zich met een medium, discipline of veld van interesse en met de wereld.

6. Kritische nieuwsgierigheid

Om het ontwikkelingsproces goed te laten verlopen, zetten we de studenten er gedurende de gehele opleiding toe aan een houding te ontwikkelen waarin ze de wereld open, kritisch en onderzoekend tegemoet treden.

7. Basisjaar

Ons algemeen vormende, brede eerste studiejaar is een verbindende factor in de opleiding. De gezamenlijke uiteenzetting met de beeldende kunst en vormgeving stimuleert de onderzoekende houding van de studenten en helpt ze een doordachte keuze voor een afdeling te maken. Het gemeenschappelijke begin vormt een basis voor uitwisseling en samenwerking in de hogere jaren over de grenzen van de afdelingen heen.

8. Afdelingen

Voor de hogere jaren gaan we uit van een structuur met afdelingen, die voortkomen uit onderscheiden disciplines en werkterreinen, met eigen werkwijzen en een eigen discours. Net als tussen de disciplines in de praktijk bestaan er tussen onze afdelingen raakvlakken en affiniteiten, die onderzocht en benut worden.

9. Over grenzen heen

Onze afdelingen moedigen de studenten aan zich vanuit hun interesses en drijfveren, die op allerlei manieren met de wereld verband houden, diepgaand met een medium, discipline of specialisme uiteen te zetten, er de grenzen van op te zoeken en die te overschrijden. De ruimte tussen de afdelingen gebruiken we om de studenten de kans te geven zich tot andere contexten te verhouden, samen te werken, zelf onderwijs te organiseren en onderzoek te doen.

10. Verantwoordelijkheid

We nemen verantwoordelijkheid voor ons aandeel in de verwezenlijking van een humane, leefbare wereld. We leiden kunstenaars en ontwerpers op in een open cultuur, waar diversiteit, inclusiviteit, solidariteit en sociaal bewustzijn vanzelfsprekend zijn, en waar de zorg voor de natuurlijke leefomgeving in de dagelijkse praktijken herkenbaar is.

11. Koesteren van verschillen

De meest vruchtbare voedingsbodem voor de ontwikkeling van een eigenzinnig kunstenaarschap is een omgeving die zich kenmerkt door een veelheid en verscheidenheid aan standpunten en benaderingen, en de noodzaak om te midden daarvan eigen keuzes te maken en eigen wegen te volgen.

Als je zegt dat experiment een kernwaarde is, dan maak je consequent ruimte voor de zaken die je niet direct kunt benoemen, voor het zoeken naar het onbekende, zonder dat daar iets aan vastzit, en wapen je je tegen neoliberalisme en rendementsdenken. Hansje van Ooijen, hoofd Rietveld Basisjaar

Fashionshow 2019
Foto: Peter Stigter

Prioriteiten

1. Visie en positionering

We willen als academie onze visie op kunst en kunstonderwijs beter en actiever uitdragen, en die visie op basis van reflectie en debat voortdurend verder ontwikkelen, in de eigen organisatie en in samenspraak met het artistieke, sociale en politieke veld.

Als kunstacademie hebben we een benadering en een visie uit te dragen. Die visie wordt gevoed door de werkvloer, is geworteld in actieve praktijken en stelt de intrinsieke waarde van kunst voorop. Het is een visie die we door gezamenlijke reflectie — door ervaringen en opinies uit te wisselen — verder versterken en ontwikkelen. Door onze visie uit te dragen verdedigen we onze praktijk tegen populistische ideeën over bijvoorbeeld creativiteit en de waarde van kunst, en tegen de negatieve aspecten van de vraaggerichte tendensen van de markt. Werk maken in een onbezette ruimte impliceert voor ons dat vooronderstellingen over het functioneren van kunst in de samenleving kritisch worden bevraagd. De Rietveld Academie onderscheidt zich met een benadering die zich rekenschap geeft van haar omgeving en daar invloed op wil hebben, maar haar kaders niet door anderen laat bepalen en niet vraaggericht is.

2. Diversiteit en inclusiviteit

We hebben de verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat onze diverse samenleving breder in de academie vertegenwoordigd is en er deel van uitmaakt.

Als open ruimte is de academie een plek waar mensen zich thuis moeten kunnen voelen en waarmee ze zich moeten kunnen identificeren. De academie selecteert op kwaliteit, maar op de kwaliteitscriteria moet voortdurend kritisch gereflecteerd worden; we moeten een praktische en inhoudelijke omslag maken in ons beleid en ons curriculum, gericht op een bredere vertegenwoordiging van achtergronden, levensstijlen, genders en culturen in de organisatie van het onderwijs en de vorming van de studentenpopulatie. Ons streven is om tot een bredere representatie te komen van het volledige spectrum van kleur, geslacht, sociale en culturele afkomst, religie, leeftijd, functiebeperking, seksuele geaardheid en genderidentiteit. Dat betekent onder andere dat we moeten nadenken over het proces van de selectie van studenten, docenten, medewerkers, management en staf, en over andere mogelijkheden is om een bredere vertegenwoordiging mogelijk te maken.

3. Duurzaamheid en ecologie

We willen een omslag maken naar een duurzaam en ecologisch verantwoord beleid.

Als instelling die staat voor een bewuste omgang met maakprocessen mag van de Rietveld Academie worden verwacht dat we een uitgesproken beleid voeren op het gebied van ecologie en duurzaamheid. We hebben een voorbeeldfunctie, en het is vanzelfsprekend dat we maatregelen nemen om in een wereld die afstevent op ecologische catastrofes milieuvriendelijk te werken. We moeten er in de eerste plaats voor zorgen dat alle studenten, docenten en medewerkers een omslag maken naar een bewuster ecologisch handelen in de praktijk van alledag. Daarnaast moeten we onderzoeken hoe de instelling als geheel zo milieuvriendelijk mogelijk kan functioneren en hoe onze faciliteiten, van kantine tot werkplaatsen, kunnen bijdragen aan een circulaire economie.

4. Versterking van het onderwijs

Als academie willen we onderzoeken hoe we het onderwijs verder kunnen versterken en daarbij reflecteren op de organisatie en de invulling van de afdelingsstructuur. Op basis van de uitkomsten van dat onderzoek en van een zorgvuldige afstemming met de afdelingen moet vervolgens regie worden gevoerd over de doorontwikkeling van het onderwijs.

Op de Rietveld Academie stellen we jaarlijks de afdelingsprogramma's bij en introduceren we nieuwe werkwijzen. We komen echter zelden of nooit tot een gezamenlijke bezinning op wat we doen. Allemaal ervaren we de rijkdom van de vele afdelingen en werkplaatsen, maar ook schaarste, bijvoorbeeld aan ruimte of tijd. Is die schaarste een bewuste keuze of houden we onszelf in de houdgreep door geen keuzes te maken? In deze tijd van verandering is het nodig niet alleen onze missie en principes te herijken, maar ook te kijken naar hoe we die willen waarmaken. We moeten nadenken over nieuwe mogelijkheden en behoeften, zoals meer samenwerking tussen studenten en onderwijs dat voortkomt uit zelforganisatie. We moeten ons openstellen voor lastige vragen, bijvoorbeeld of de manier waarop we het onderwijs organiseren de beste is voor onze tijd en doelstellingen. We kunnen onze herbezinning op het onderwijs beginnen door de ambities over het onderwijs te onderzoeken die in het Academieberaad zijn geformuleerd. Het resultaat kan een voornemen zijn om het onderwijs anders te organiseren, maar ook een besluit om te blijven werken zoals we doen, en de nadelen daarvan bewust te aanvaarden.

Tijdelijkheid speelt bij ons een belangrijke rol. We hebben een klein vast team en vragen mensen met een hele specifieke praktijk om die als gastdocenten in het programma in te brengen. Het mooie eraan is dat de afstudeerders van verschillende jaren ook verschillende profielen ontwikkelen.

Jeroen Kramer, hoofd Rietveld designLAB

5. Ondersteuning studenten

Er is meer ondersteuning nodig voor studenten, zowel onderwijsinhoudelijk als persoonlijk, met meer oog voor hun leefomstandigheden en voor hun preciaire maatschappelijke posities en de risico's die ze lopen.

Voor studenten is het leven de laatste jaren complexer en duurder geworden. Beurzen zijn beperkt en woonruimte is schaars en kostbaar. Studeren aan de Rietveld vereist daarbij grote zelfstandigheid en een initiatiefrijke houding. Het studentenpanel wees erop dat sommige studenten verdwalen in de mogelijkheden van de academie. De factoren die van invloed zijn op het studeren kunnen elkaar beïnvloeden en versterken. Het is duidelijk dat studenten meer ondersteuning nodig hebben. Maar er zijn ook vragen, bijvoorbeeld over de precieze punten waarop actie nodig en mogelijk is, wat de verantwoordelijkheid van de academie is en welke rol ze kan spelen. Welke taken kan ze aan, wat kan er van haar worden verwacht? Studenten moeten actief betrokken worden bij het zoeken naar antwoorden op die vragen. Daarnaast moet de academie opkomen voor hun belangen en die van alumni wanneer het onderwijs- of cultuurbeleid zich tegen hen keert.

6. Personeelsbeleid

We hebben behoefte aan een *all over* actiever, bewuster, progressiever en vriendelijker personeelsbeleid, voor ondersteunend personeel en docenten, zowel die met een vaste of tijdelijke aanstelling als degenen die factureren.

Het personeelsbeleid is een sleutel tot versterking van het onderwijs en de organisatie, en het inspelen op maatschappelijke vragen en behoeften. De academie heeft behoefte aan een visie op het vergroten van de verscheidenheid van medewerkers binnen de organisatie. Ook is er een visie op de samenstelling en ontwikkeling van de docententeams nodig. Het gaat hierbij om achtergronden, specialismen en oriëntaties, en om de aard van de aanstellingen. Een evenwichtige verdeling tussen vaste en tijdelijke aanstellingen

is belangrijk voor de continuïteit van het onderwijs. Voor alle functies zijn heldere sollicitatieprocedures nodig, aan de hand waarvan directie en afdelingen in goede afstemming tot een keuze komen. De academie moet actief mensen aantrekken die zelfstandig een kritische positie in het speelveld van de kunsten innemen. De onzekerheid die tijdelijke contracten met zich meebrengen voor de betrokken docenten en hoofden, maar ook voor het onderwijs en de studenten, moet beperkt worden door betere passende constructies te hanteren.

7. Nieuwe technologieën

We willen ons als academie actief, bewust en concreet gaan verhouden tot nieuwe technologieën en de studenten in staat stellen dit ook te doen. Hiervoor zijn concrete faciliteiten en een onderwijsaanbod nodig.

Program or be programmed duidt op het vormende principe van digitale programma's. Het is duidelijk dat kunstenaars en ontwerpers niet geprogrammeerd willen worden, maar hoe gaan we wel om met nieuwe technologieën? Allereerst moeten we een kritisch bewustzijn van technologie en haar mogelijkheden ontwikkelen, bijvoorbeeld door mediatheorie aan te bieden. We moeten weten tot welke technologieën en toepassingen we ons willen verhouden. Gaat het alleen om het internet en eenvoudige vormen van *artificial intelligence*, of ook om robotica en bio- en neurotechnologie? Hoe kunnen we de studenten helpen om technologie te bevragen en toepassingen naar hun hand te zetten? De belangrijkste vraag is hoe we in de academie met technologie willen omgaan. Zoeken naar antwoorden op dit soort vragen veronderstelt theoretische en praktische mogelijkheden. We moeten denkprocessen en onderzoek in gang zetten, experimenten in het maken aangaan en een kritische, bewuste media-ecologie ontwikkelen.

De bewustwording van wat technologie is en welke effecten ze heeft op je zijn en op je omgeving kun je accepteren of bewust afwijzen. Het gaat bij ons niet alleen om kennis van technologie, maar ook dat er macht aan verbonden is en misbruik daarvan. Het is onvermijdelijk om je ertoe te verhouden, ook al wil je er niets mee, toch moet je het bewustzijn ontwikkelen dat de wereld deels door technologie wordt beheerst. Frank Mandersloot, docent Rietveld Beeldende Kunst

Een van de dingen die we kunnen onderzoeken is of de oprichting van een technologisch laboratorium de genoemde ambitie kan ondersteunen. Zo'n lab zou gestalte kunnen krijgen in de vorm van een netwerk, verspreid over diverse bestaande posities in de academie, met aanvullende technologische mogelijkheden voor bestaande werkplaatsen. Het zou verbonden moeten zijn met afdelingen, en in contact moeten staan met technologieplekken in Amsterdam en daarbuiten. Via een laboratorium kan een bescheiden technologisch georiënteerd onderwijsaanbod gestalte krijgen, waaraan studenten van verschillende afdelingen deelnemen. In een fysieke projectruimte zouden studenten met technologie kunnen werken. Het laboratorium kan aansluiten bij experimentele projecten die vanuit het perspectief van de kunst willen bijdragen aan nieuwe toepassingen van technologie. Een laboratorium en technologische onderwijsprojecten laten zich vermoedelijk het beste positioneren in de ruimte tussen de afdelingen en tussen Rietveld en Sandberg.

Technologie is ook een materiaal, een weefsel dat is doordrongen in ons dagelijks leven en daarom moet worden aangesproken.

Jorinde Seijdel, hoofd Studium Generale, theoriedocent Rietveld DOGtime

8. Programmering van de tussenruimte

De Rietveld Academie heeft behoefte aan een aanbod van afdelingsoverstijgend onderwijs waarin verbindingen worden gelegd tussen de afdelingen en met de wereld buiten de academie. Daarnaast hebben we behoefte aan activiteiten op het gebied van onderzoek. Om aan die beide behoeften te voldoen breiden we het onderwijsaanbod in de ruimte tussen de afdelingen uit met projecten waarin samenwerking, zelforganisatie, onderzoek en de ontdekking van nieuwe werkvormen centraal staan.

De veelal onbenutte tussenruimte van de Rietveld bevindt zich tussen de grenzen van de programma's van de afdelingen. Deze programmatische tussenruimte heeft een fysieke pendant: vierkante meters die niet tot de afdelingen behoren, maar waar wel onderwijs plaatsvindt. In de programmatische tussenruimte vinden al activiteiten plaats van werkplaatsen, het Studium Generale, Rietveld Uncut, *Unsettling* Rietveld/Sandberg en gezamenlijke projecten van afdelingen.

Onder studenten bestaat behoefte aan samenwerking over de grenzen van hun disciplines heen. Ook is er vraag naar meer praktische experimenten, naar vaardigheden en naar meer begeleiding bij maakprocessen. Er bestaan ideeën voor een *practicum generale* en afdelingsoverstijgende projecten van wisselende docenten. Onderzoek heeft behoefte aan een plaats waarin het ten dienste van het onderwijs staat. Aan deze uiteenlopende behoeften, die een afdelingsoverstijgend perspectief gemeen hebben, kunnen we beantwoorden door de ruimte tussen de afdelingen beter te benutten en van een programma te voorzien. Het voorstel is *van onderop* klein te beginnen met de programmering, het aanbod goed te communiceren, geleidelijk uit te breiden en te versterken. Er moet echter altijd ongevulde en onbenoemde tussenruimte blijven, zodat studenten en docenten de mogelijkheid blijven houden zelf initiatief te nemen. Onderzoek op bachelorniveau wordt gepositioneerd in de tussenruimte. Onderzoeksprojecten van docenten krijgen een vervolg in de tussenruimte, of worden daar in studentenprojecten gerealiseerd.

Goedemorgen Gerrit 2018
Foto: Anna Lenartowksa

Rietveld Academie

Rietveld Academie

Lucie de Brechard, *Stumming at the Rodeo Gardens*; Design, Graduation Show 2019; Studio Spijkerkade.
Foto: Sander van Westum

Sandberg Instituut

Masteropleiding Beeldende
Kunst en Vormgeving

Masteropleiding
Interieurarchitectuur

Missie, visie en kernwaarden

Prioriteiten

Missie, visie en kernwaarden

Het Sandberg heeft in bijna dertig jaar op allerlei manieren uitdrukking gegeven aan zijn bestaansredenen. Er waren opruiende teksten en moedige manifestaties als de *Kunstvlaai* en *The One Minutes*. Als protest tegen het onderwijsbeleid stortten studenten, docenten en sympathisanten ooit een metershoge zandberg op het Rokin. Een mission statement had het instituut niet, net zomin als een op schrift gestelde visie. Bij het ontwikkelen van de nieuwe missie woog de klankbordgroep van het Sandberg zorgvuldig alternatieven af. Zo werd het domein van de opleiding als *the arts* benoemd en niet als *visual art and design*, om interieurarchitectuur een positie te geven los van de vormgeving. Aan de missie en visie valt af te lezen dat het Sandberg de maatschappelijke rol van de kunst voorop stelt en dat het van zichzelf en de hogeschool een kritisch en sociaal beleid verwacht.

The Sandberg is a red-hot catalyst that allows for individual and collective practices.

Jerszy Seymour, hoofd Sandberg Dirty Art Department

Kunstonderwijs is in de visie van het Sandberg een uniek domein waar verbeelding, experiment en kritische reflectie tot hun uiterste mogelijkheden kunnen worden geëxploreerd. Dat gebeurt niet vanwege de kunst zelf, maar met het doel beoefenaars voort te brengen die radicale veranderingen in de wereld kunnen veroorzaken. In de opvattingen van het Sandberg is het nodig de piramide van Maslow van een nieuwe laag te voorzien: in onze tijd is niet zelfverwerkelijking de hoogste laag, maar de transformatie van de wereld, die duurzaam en leefbaar moet zijn. Een andere stelling refereert aan een betoog van Boris Groys over de artistieke, theoretische en maatschappelijke 'infecties' waaraan kunststudenten blootstaan. Een ondergeschikte passage uit dat betoog, over de onderlinge beïnvloeding van studenten, wordt in die stelling tot werkwijze uitgeroepen. De aard van het Sandberg Instituut komt versterkt tot uitdrukking in de stelling over het 'lerend instituut' dat het wil zijn: niet alleen de studenten, iedereen komt er om te leren, en samen maken zij het Sandberg tot een instituut dat ook zelf leert, zichzelf ontwikkelt. Het Sandberg brengt met nieuwe werkvormen nieuwe onderwijsvormen voort, het genereert nieuwe manieren van studie en van onderzoek. Het zelflerende principe achter de organisatie vormt de motor van ontwikkeling van het Sandberg Instituut.

We zijn een poreus instituut. Ons onderwijs vindt plaats in het nu. We proberen geen utopieën te creëren, maar reageren op wat er sociaal en politiek plaatsvindt.

Annelys de Vet, hoofd Sandberg Design

Missie

Het Sandberg Instituut is een school voor masteronderwijs in de kunsten. Het biedt een onafhankelijke omgeving waarin onderwijs en onderzoek vorm krijgen in reactie op actuele sociale, politieke en artistieke urgenties. Met activiteiten die grenzen tarten en disciplines overstijgen, is het instituut een katalysator voor nieuwe, innoverende praktijken in het culturele veld.

Kernwaarden

Wij geloven in:

- Kunst als een middel voor maatschappelijke transformatie
- De kunstacademie als een vrije, open en inclusieve ruimte
- Onderwijs waarin ruimte is voor kwetsbaarheid en moedige pogingen die mogen mislukken
- Solidariteit, vertrouwen en generositeit als fundament voor het leren

Visie

1. Onderwijs als ruimte van mogelijkheden
We beschouwen onderwijs als een omgeving met een uniek potentieel voor kritische reflectie, verbeelding en experiment. In een context die wordt gedomineerd door marktdenken, neoliberalisme en andere krachten die gericht zijn op onmiddellijk rendement, verklaren we ons onderwijs tot ruimte van onbeperkte mogelijkheden.

2. Zelfrealisatie en transformatie van de wereld
Traditioneel wordt het doel van onderwijs geformuleerd in termen van zelfverwerkelijking, oftewel iemands ontwikkeling tot individu. Wij vinden dat het daar niet bij kan blijven: uiteindelijk moet onderwijs tot doel hebben de wereld radicaal te veranderen.

3. Leren als collectieve, aanstekelijke praktijk
Voor ons is lesgeven het stimuleren van een proces van gezamenlijk leren, waarin studenten worden uitgedaagd om actief, moedig en zelfkritisch te zijn. Onderwijs kan nooit alleen maar een individuele aangelegenheid zijn. We staan voor lesgeven en leren als praktijken van aanstekelijke overdracht, die gelijktijdig een individuele en een gemeenschappelijke onderneming is.

4. Bevragen en oplossingen voorstellen
Leren en lesgeven kunnen niet in isolement plaatsvinden,

buiten de wereld. Voor ons is de school een plek waar we de bestaande maatschappelijke werkelijkheid kritisch bevragen en nieuwe manieren voorstellen om de aarde te bewonen.

5. De grenzen van de disciplines bevragen

Als we ons daadwerkelijk met de wereld willen bezighouden, is het noodzakelijk om de grenzen van de disciplines ter discussie stellen. Voor ons zijn disciplines bronnen — van methodes, vaardigheden, instrumenten, houdingen en inzichten.

6. Herdefiniëren van praktijken

We bereiden studenten erop voor om voorbij te gaan aan reguliere, bestaande beroepen. De professionals die wij opleiden zullen hun werkveld opnieuw definiëren, bestaande werkomstandigheden op de proef stellen en nieuwe economieën initiëren.

7. Nieuwe vormen van werken en wonen

We beschouwen de kunstacademie als een heterogene omgeving, in ons geval een archipel van vrijwel autonoom opererende afdelingen en programma's, die een vruchtbare omgeving vormt voor het ontstaan van nieuwe gemeenschappen en het experimenteren met alternatieve vormen van werken en wonen.

8. Een lerend instituut

Onderwijs is een activiteit die altijd op zichzelf moet reflecteren en nieuwe vormen van studie en onderzoek moet voorbrengen. Onze school is een zelflerende instelling waar iedereen mag experimenteren en uittesten, en iedereen kan falen en slagen.

9. Onderwijs als publiek goed

We vinden dat onderwijs een publiek goed is en open en toegankelijk moet blijven voor iedereen.

Het specifieke staat centraal in onze manier van werken. In de verschillende afdelingen hebben we allemaal ons eigen werkterrein, en desondanks begrijpen we elkaar. We noemen onze organisatiestructuur een archipel, en koesteren verschillen in plaats van dingen onder druk te laten versmelten.

Maxine Kopsa, hoofd Sandberg Fine Art

Prioriteiten

1. Diversiteit en inclusiviteit

We willen het instituut tot een meer diverse, meer inclusieve omgeving omvormen, die kritisch onderzoekt hoe het zelf uitdrukking geeft aan verschillen in ras, gender en sociale ongelijkheid. Daartoe moeten we verandering brengen in de samenstelling van docententeams, de staf en het management, de inhoud van de curricula en de toelatingsprocedures herzien en structurele ondersteuning gaan bieden voor studenten met een minder kansrijke en ondervertegenwoordigde achtergrond.

Een school is een plek waar gemeenschappen vorm kunnen krijgen. In het Sandberg ondersteunen we bewust de wording van nieuwe, onafhankelijke gemeenschappen.

Annelys de Vet, hoofd Sandberg Design

2. Duurzaamheid en ecologie

We willen werken aan een beter ecologisch en milieuvriendelijk beleid. Als bewust, kritisch instituut moeten we een voorbeeld voor anderen zijn. We moeten zo milieuvriendelijk mogelijk werken, ecologisch verantwoorde producten gebruiken, materialen hergebruiken en manieren vinden om onze koolstofvoetafdruk te verkleinen. Daartoe beginnen we met reflecteren op onze huidige ecologische voetafdruk en komen we met concrete voorstellen voor verandering op de korte en de lange termijn.

3. Personeelsbeleid

We willen een actiever, bewuster, progressiever en vriendelijker personeelsbeleid ontwikkelen en daarbij het huidige beleid, dat vrijwel volledig steunt op tijdelijke contracten, diepgaand heroverwegen. De academie moet verantwoordelijkheid nemen voor wat ze het personeel biedt in een cultureel veld waarin de arbeidsvoorwaarden steeds zorgwekkender worden. Er is een beleid nodig dat de school open, veranderlijk en wendbaar houdt en het personeel tegelijkertijd veiligheid en steun biedt.

4. Ondersteuning van studenten

We willen een discussie op gang brengen en een standpunt innemen over twee cruciale onderwerpen waar studenten momenteel mee te maken hebben: de steeds grotere druk als gevolg van hogere collegegelden en schulden, en de stijgende kosten voor wonen en levensonderhoud in Amsterdam. We moeten die problemen serieus nemen en

niet alleen maar beschouwen als obstakel voor onderwijs, maar als een uitdaging om onszelf opnieuw uit te vinden als instituut in een veranderlijke omgeving.

5. Externe financiering

We willen ons als instituut committeren aan het principe dat onderwijs een publiek goed moet blijven. We hebben een kritisch beleid nodig op het gebied van externe inkomsten en financiering, zodat we over externe middelen kunnen beschikken zonder onze onafhankelijkheid en autonomie te verliezen. Daar horen ook kritische en ethische richtlijnen bij voor het aangaan van samenwerkingsverbanden en partnerschappen.

6. Besluitvormingsprocessen

We willen heroverwegen hoe de verschillende partijen binnen het instituut kunnen deelnemen aan besluitvormingsprocessen. We moeten er daarbij voor zorgen dat iedereen op elk niveau wordt gehoord en betrokken wordt bij belangrijke stadia in die processen. Dat impliceert dat we op een transparante manier hiërarchieën en verantwoordelijkheden binnen het hele instituut zullen definiëren.

7. Onderzoeksbeleid

We willen beleid en een organisatiemodel voor onderzoek aan het Sandberg Instituut ontwikkelen. Dat betekent dat we manieren moeten vinden om bestaande onderzoeksinitiatieven en -praktijken binnen de afdelingen bijeen te brengen en dat we nieuwe platformen moeten ontwikkelen voor onderzoek op en voorbij het masterniveau.

Als een virus, zo moeten we het onderwijs zien: we moeten er een collectieve, besmettelijke daad van maken.

Jerszy Seymour, hoofd Sandberg
Dirty Art Department

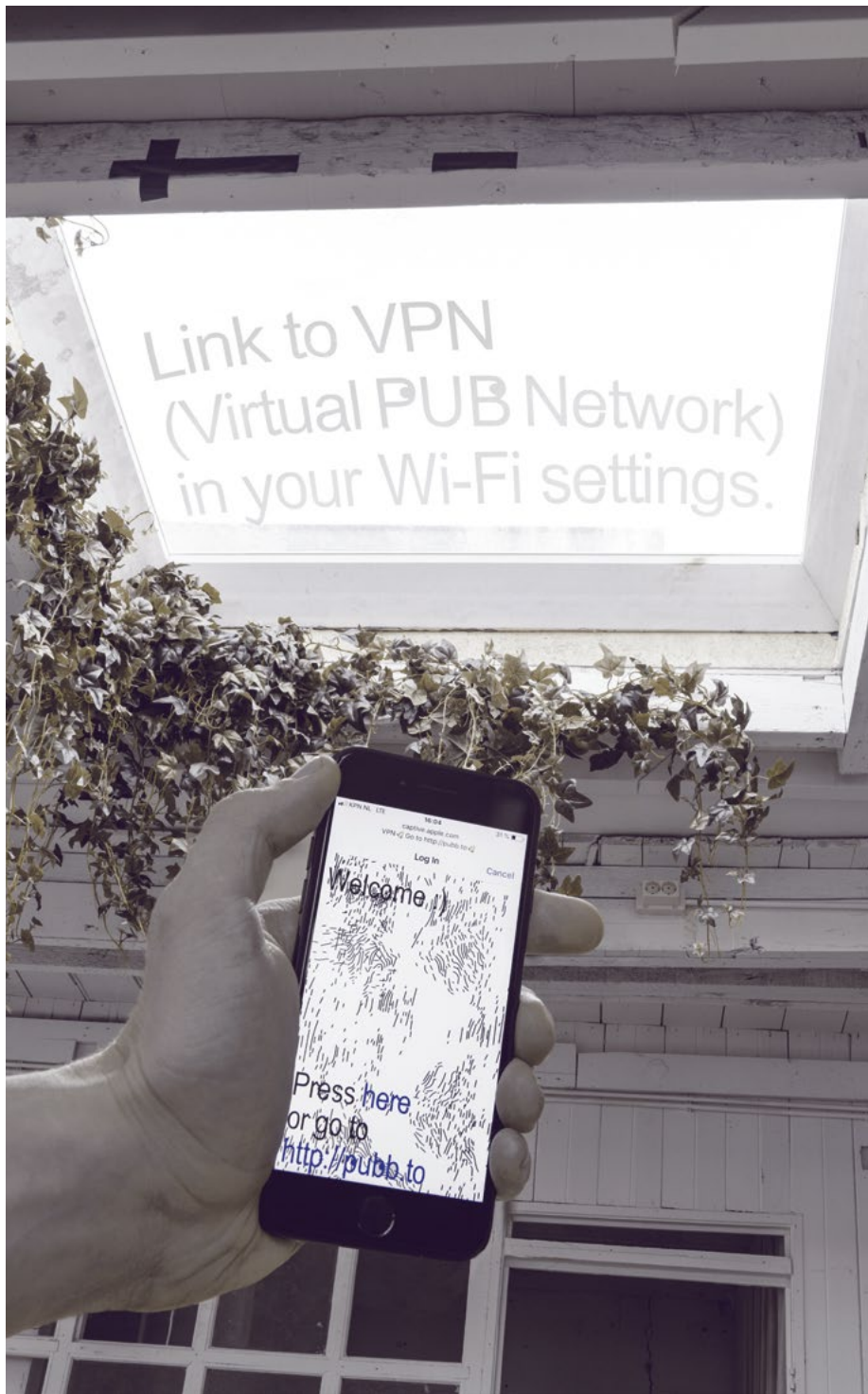
Annamaria Merkel, *We are not the only kind of we*, Master Design of Experiences, Graduation Show 2019, De Marktkantine. Foto: Sander van Weterum

Adam Blechly, *Whole Earth Trilogy: Radical Cut-Up*, Graduation Show 2019, Looiersgracht 60. Foto: Tom Janssen

areas of the Americas with a Zone 6 climate.

Miguel Hervás Gómez, Sascha Krischock, Agustina Woodgate, VPN (Virtual Pub Network), Design, Graduation Show 2019, Studio Spijkerkade.
Foto: Sander van Westum

Kerntaken

Onderwijs

Onderzoek

Manifestatie in het publieke domein

Onderwijs

Als Gerrit Rietveld Academie hebben we drie kerntaken. Onderwijs is onze hoofdtaak. Daarnaast doen we onderzoek en manifesteren we ons in het publieke domein. Deze twee taken staan in dienst van het onderwijs en geven het meerwaarde.

We verzorgen onderwijs voor 850 studenten. De bacheloropleiding hanteert als streefcijfer 700, de masters 150. Ongeveer 75 studenten van de bacheloropleiding studeren in deeltijd aan de afdeling DOGtime. De derde cyclus is nog in ontwikkeling; we zijn in 2017 een pilot gestart met de eerste onderzoeker in dit traject. Daarnaast zijn er ongeveer 150 cursisten die zich op het kunstonderwijs voorbereiden. Het percentage buitenlandse studenten bedroeg in 2018 67,8 (bachelor 64,3 en master 83,1 procent). De bachelorstudenten zijn afkomstig uit 49 landen, die van de masters uit 33 landen (telling 2018). Met elkaar vertegenwoordigen ze een grote variëteit aan achtergronden en culturen. Hoe geven we op de verschillende niveaus invulling aan onze onderwijstaak en waar zijn die activiteiten op gericht?

Bij ons gaat het niet om een ruimte die vrij is, dat is te vrijblijvend. We hebben vrijheid duurzaam door parameters ingeperkt, lesmethodes leren de studenten ermee om te gaan, er is een intelligente vorm van begrenzing ontstaan. Dat is het gouden ei van de Rietveld. Vrijheid leer je en is iets wat je verwerft, niet iets wat je krijgt.

Yvonne Dröge Wendel, hoofd Rietveld
Beeldende Kunst

Rietveld Academie

In de bacheloropleiding begeleiden we de studenten bij hun zoektocht naar een eigen uitdrukkingstaal, een eigen denktaal en een eigen positie als maker. De studenten ontwikkelen een persoonlijke manier van werken en een visie op hun discipline, het discours en de werelden waartoe ze zich verhouden. Bewustwording van de constructie van de eigen blik speelt daarbij een rol, maar ook de vraag hoe de eigen zoektocht en het eigen perspectief zich verhouden tot die van anderen. Samenwerken en processen delen zijn fundamenteel. Doel van de opleiding is dat de student zich aan het einde van de studie met een eigen stem en vanuit een eigen positie, individueel of samen met anderen, als kritische, onderzoekende maker tot de wereld verhoudt.

Docenten hebben grote vrijheid in het samenstellen van hun programma. De praktijkdocent vervult primair de rol van kritische bevrager, die door middel van een dialoog waarin het werk van de student centraal staat het inzicht van de student in het werkproces en de resultaten probeert te vergroten. Deze vorm van begeleiding moedigt de student aan in toenemende zelfstandigheid te studeren. Het theorieonderwijs wordt gegeven vanuit een veelheid aan perspectieven. Het is erop gericht de reflectie vanuit de theorie te stimuleren, referentie- en begrippenkaders beschikbaar te maken en de studenten bekend te maken met zienswijzen, denkwijzen en discoursen. De maakprocessen van de studenten worden mede begeleid door de werkplaatsen.

Op de Rietveld gaat het ook om de vrijheid van docenten, niet alleen over die van studenten.

Vincent Zedelius, hoofd Rietveld Fotografie

Onze bacheloropleiding is een volledige studie tot beeldend kunstenaar of ontwerper. Dat wil zeggen dat de afgestudeerden in staat zijn om individueel of samen met anderen een eigen praktijk op te zetten. Typerend voor de Rietveld is dat het onderwijs niet naadloos op de veronderstelde bestaande beroepspraktijk aansluit. We leiden niet op voor posities, maar zetten de studenten ertoe aan om vanuit hun eigen drijfveren vele mogelijkheden te verkennen, te bevragen en er een persoonlijke visie op te ontwikkelen. Het idee daarachter is dat een sterk ontwikkelde intrinsieke motivatie en een onderzoekende geest voor afgestudeerden doorslaggevend zijn om een interessante plek in de wereld te vinden.

Wat we hier doen is proberen zelfstandige denkers te vormen, die de modewereld van binnenuit veranderen.

Niels Klavers, hoofd Rietveld Mode

Sandberg Instituut

Uitgangspunt van het onderwijs aan het Sandberg is dat de studenten al een praktijk hebben, en daarmee professionele bagage en een idee van hun positie in de wereld en hun discipline. Het onderwijs is gericht op het 'scherpstellen' van die positie: ze verwerven meer inzicht in hun praktijk, verruimen en herdefiniëren die, en verdiepen hun visie. Uiteindelijk is het de bedoeling dat de studenten zich ontwikkelen tot een geradicaliseerde versie van zichzelf als kunstenaar of ontwerper. Dat vooronderstelt een gespecialiseerde manier van handelen en een radicale stellingname, die de basis vormen van een zelfstandige praktijk. In het ontwikkelingsproces speelt het collectief een belangrijke rol. De studenten leren met en van

elkaar; ze delen bijvoorbeeld kennis die ze al hadden voor de start van de studie.

Leren is geen individuele onderneming; als school staan we voor leren als collectieve praktijk.

Tom Vandeputte, hoofd Sandberg Critical Studies

Het laatste decennium heeft het Sandberg een omslag gemaakt van een oriëntatie op de disciplines naar de maatschappij. Het verwacht van de studenten dat ze vanuit een onafhankelijke positie een bijdrage aan de wereld leveren. Ze doen daarvoor onderzoek en laten vanuit hun perspectief als kunstenaar of ontwerper zien hoe de samenleving functioneert, of zou kunnen functioneren. Het onderwijs helpt ze hun onderzoekende, reflectieve en analyserende vermogens verder te ontwikkelen, evenals een kritische en onafhankelijke houding. De studenten geven zelf sturing aan processen en werken gretig met anderen samen. Ze zijn betrokken bij wat er speelt in maatschappij en politiek, en brengen een diepgewortelde nieuwsgierigheid daarnaar in hun werk tot uitdrukking.

Op het Sandberg is het mogelijk om te studeren zonder je eigen positie in de wereld te begrijpen.

Vanaf het begin neem je twijfel mee in het proces.

Annelys de Vet, hoofd Sandberg Design

Twee perspectieven op onderwijs

Het bachelor- en het masteronderwijs aan de Gerrit Rietveld Academie vertegenwoordigen verschillende perspectieven. Is het onderwijs aan de Rietveld een vorm van *learning by doing*, in de master gaat het om een meer bewust *learning by acting*. Masterstudenten vertrekken vanuit kennis van hun discipline en een visie op hun positie en zijn zich bewust van hun acties en artistieke vrijheid, die ze toepassen en zelf inperken. De bacheloropleiding is vrijer en opener, en meer gericht op bewustwording. De meestal iets oudere masterstudent heeft een onafhankelijke, kritische houding en is bij binnenkomst al bezig met een onderwerp. Oefent de student in de bachelor zich in de omgang met de eigen interesses en zoekt ze een eigen positie als maker, de masterstudent maakt vanuit een reeds gemarkeerde positie een ontwikkelingsproces door. De inzet daarvan is de eigen praktijk en in het verlengde daarvan de discipline en het vak te verdiepen, te versterken, op te rekken en te radicaliseren.

Bachelor- en masterstudenten verhouden zich op verschillende manieren tot de wereld. In de bacheloropleiding zijn

de studenten nog bezig hun eigen voorkeuren en mogelijkheden ten aanzien van media, disciplines en onderwerpen te verkennen. Expliciet engagement komt voor, maar wordt niet van de student verwacht. Bij het Sandberg functioneren de studenten in reële praktijksituaties en wordt van hen verwacht dat ze zich verdiepen in de maatschappij, en dat ze hun werk en kwaliteiten als instrumenten inzetten. Deze verschillen zijn niet absoluut, het gaat om accenten, en aan beide kanten zijn er uitzonderingen.

We leren de studenten bewust beslissingen te nemen. Pas als ze de school verlaten, ontdekken ze hoe ze gaan werken.

David Bennewith, hoofd Rietveld Grafisch Ontwerpen

Derde cyclus

Het onderwijs in de derde cyclus bestaat vooral uit de begeleiding van onderzoek van PhD-promovendi en kandidaten voor onze eigen (nog onofficiële) titel van *Creator Doctus*. Daarnaast is er de peer learning group *Making Things Public* waarin deze promovendi gezamenlijk op hun werk en onderzoeksprocessen reflecteren. De begeleiding en de learning group zullen worden uitgewerkt tot een volwaardig onderwijsprogramma voor de derde cyclus. De verwachting is dat de mogelijkheden voor onderzoek zullen toenemen door aanvullende bekostiging en onderzoekssubsidies en dat het kunstonderwijs, net als andere sectoren van het hoger beroepsonderwijs, op termijn eigen promotierechten heeft in het kader van een *professional doctorate*.

Nog meer dan onze masteropleidingen veronderstelt de derde cyclus een onafhankelijke, kritische basishouding en een specifieke interesse in een onderwerp en de wereld. Van de onderzoeker wordt een sterk ontwikkeld doorzettingsvermogen verwacht en het vermogen om op eigen wijze, methodisch ordening te brengen in het onderzoeksproces en dat te kunnen beargumenteren. De onderzoeker moet communicatief zijn en bereid zijn om uitkomsten en alles wat verder voor het onderzoek van belang kan zijn te delen met begeleiders, de bredere onderzoeksgemeenschap en externe belanghebbenden of een breder publiek, het met hen te bediscussiëren en op basis van reflectie verder uit te werken.

De Gerrit Rietveld Academie wordt door haar aandacht voor kritische bevraging en reflectie al lang met onderzoek geassocieerd. Toen rond de millenniumwisseling met de Bolognaverklaring de bachelor-masterstructuur werd geïntroduceerd, speelden we daarop in door als eerste Nederlandse onderwijsinstelling promotietrajecten voor kunstenaars en ontwerpers aan te kondigen. In dezelfde tijd begonnen we, onder leiding van ons lectoraat, te werken aan de versterking van het theoretisch niveau van de opleidingen en het onderzoeksklimaat. Docenten kregen de kans onderzoek te doen en we startten promotieprojecten. De afgelopen jaren heeft het lectoraat de ontwikkeling ter hand genomen van ons eigen onderzoekstraject voor kunstenaars en ontwerpers, dat moet uitmonden in de toekenning van de (nog onofficiële) graad van *Creator Doctus*. De in 2017 gestarte pilot voor dit traject is een onderzoeksproject van Yael Davids, met het Van Abbemuseum als maatschappelijk partner.

Inmiddels zijn zeven docenten gepromoveerd, werken er vijf aan een PhD-thesis, wordt er verdeeld over diverse kleine aanstellingen onderzoek gedaan en staan twee nieuwe lectoraten op stapel. In totaal zijn er veertig personen bij het onderzoek betrokken, op een formatie van 4,2 fte. Onze ambitie is om de onderzoeksactiviteiten die uit de eigen begroting worden gefinancierd op verschillende manieren aan het onderwijs ten goede te laten komen. Dat kan in direct contact met studenten zijn, maar ook als bijdrage aan de ontwikkeling van programma's en werkwijzen en aan de introductie van nieuwe gezichtspunten en inzichten in de afdelingen. Het onderzoek dat we in opdracht doen, draagt vooral bij aan onze expertise en onderzoeksprofiel. Zoals de prioriteiten in paragraaf 4 duidelijk maken, zetten we de komende jaren in op het versterken, uitbreiden en beter uitdragen van wat we aan onderzoek doen. Ook willen we ons in samenwerking met onze maatschappelijke partners meer met ons onderzoek profileren.

Als instelling hanteren we twee opvattingen van onderzoek, die in elkaars verlengde liggen. De brede opvatting omvat al het onderzoek (in de kunst, door de kunst en van de kunst) dat in de instelling wordt gedaan en als zodanig wordt aangeduid. In het geval van de studenten gaat het doorgaans om een combinatie van uitzoeken, studeren, oefenen, testen, maken en reflecteren: een geheel van activiteiten dat in het teken staat van de productie van werk en de ontwikkeling van het kunstenaarschap, en sinds jaar en dag deel uitmaakt van de kunstbeoefening. In

onze meer specifieke opvatting is onderzoek een proces dat ook als onderzoek *gecommuniceerd* wordt en als zodanig een rol speelt in het *discours tussen onderzoekers*. De opzet en uitvoering van zulk onderzoek, de reflectie en de overwegingen die er een rol in spelen en de gemaakte keuzes, worden daarbij expliciet gemaakt en in de discussie over het onderwerp ingebracht. Welke eisen precies gesteld moeten worden aan het onderzoek in de kunst dat op deze manier functioneert is onderwerp van een breed, internationaal debat, waar wij als instelling met publicaties en conferenties aan bijdragen.

Focusgebieden

We delen ons onderzoek in naar drie brede gebieden. Zonder harde grenzen te stellen, zorgen die voor focus in de onderzoeksactiviteiten.

- Het onderzoeksgebied *De stad* is nauw verbonden met het Lectoraat Art & Public Space. Het stelt het publieke domein als kernelement van het functioneren van democratische stadsmilieus centraal. Onderzoek richt zich op de rol van kunst en design in de stad en kan verschillende vormen aannemen, bijvoorbeeld die van interventies in praktijken van planning, ontwikkeling, wonen, samenleven en zorg. Deze interventies bieden kansen om de rollen van kunst en design in steden opnieuw te definiëren en zichtbaar te maken hoe dynamische ecologieën van mensen, gebouwen en natuur door kunst en design kunnen transformeren.
- *AI* is een onderzoeksgebied dat nog door de kunsten moet worden ontsloten. Vanuit het idee dat dit gebied ook door anderen dan technologen moet worden bestreken, maken we interdisciplinair onderzoek mogelijk waarin beeldend kunstenaars en ontwerpers samenwerken met wetenschappelijk onderzoekers. In het onderzoek brengen kunstenaars vanuit hun benadering nieuwe perspectieven in en maken ze nieuwe mogelijkheden zichtbaar, waarbij nieuwe technologieën aan maatschappelijke vraagstukken worden gerelateerd. Doel is vanuit het onderzoek in kunst en ontwerp bijdragen te leveren aan de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie, en het denken daarover.
- Onderzoek in *Materialen* bouwt voort op de traditie binnen de Gerrit Rietveld Academie rond werken met concrete materialen. Het is nauw verbonden met de werkplaatsen, waar werk tot stand kan komen en materialen geconstrueerd, gedeconstrueerd en op hun mogelijkheden onderzocht worden. Het accent ligt op handwerk, experiment en materiële exploratie. Het onderzoeksgebied heeft een breed achterland. In eigen

huis maken studenten, alumni en docenten van de Rietveld-afdelingen TXT, designLAB, The Large Glass, Ceramics en Jewellery – Linking Bodies daar deel van uit, net als die van de tijdelijke masters Material Utopias (2013–2015), Materialisation in Art and Design (2015–2017) en Radical Cut-up (2017–2019). Buiten de instelling gaat het, behalve om kunstenaars en ontwerpers, om industriële bedrijven, laboratoria en onderzoeksinstellingen gespecialiseerd in onderzoek, ontwikkeling en toepassing van (nieuwe) materialen. Vanuit het onderzoeksgebied worden verbanden gelegd met academies in het buitenland die onderwijs- en onderzoeksprogramma's hebben op het gebied van materialiteit.

We zijn een instituut van bevraging. Bij theorie haken we meteen aan bij de wereld waaruit de studenten vandaan komen, hun identiteit. We willen een situatie creëren waarin alles wat ter tafel komt bevraagd kan worden en niets vooropgesteld wordt.
Bert Taken, theoriedocent Rietveld diverse afdelingen

Rietveld Academie

De bacheloropleiding besteedt op vele manieren, vaak onuitgesproken, aandacht aan onderzoek. Al in de toelating spelen criteria als nieuwsgierigheid en de mogelijkheden tot reflectie en verdieping een rol. In het basisjaar zetten we studenten ertoe aan een onderzoekende mentaliteit te ontwikkelen; we moedigen ze aan hun eigen blik en omgeving te onderzoeken, buiten bekende kaders te treden en veel te experimenteren in hun maakprocessen. In de hogere jaren verlangen we van hen dat ze hun keuzes kritisch bevragen en hun voorlopige resultaten goed tegen het licht houden, alternatieven beproeven en zaken uitzoeken. Ze verkennen de mogelijkheden van materialen of media en diepen achtergronden van onderwerpen of vraagstukken uit. Dat begint met het selecteren van materiaal, in fysieke of schriftelijke zin, en eindigt met het verslag doen van onderzoeken. Als onderdeel van hun maakprocessen oefenen de studenten dan ook in kritisch lezen, gericht schrijven en het relateren van hun ideeën en werk aan inzichten uit hun directe omgeving en de wereld daarbuiten. Al deze activiteiten zijn productief voor het kunstenaarschap in het algemeen en bieden de studenten ervaringen waarop ze kunnen voortbouwen als ze expliciet onderzoek gaan doen. Dat geldt meer in het bijzonder voor de onderzoeksactiviteiten in extra-curriculaire programma's, zoals het *honours*-programma Art and Research.

Sandberg Instituut

Het Sandberg positioneert zich als een instituut voor onderzoekende kunstenaars en ontwerpers. De selectie van studenten vindt mede plaats op basis van hun onderzoekende mentaliteit en vaardigheden. Tijdens de opleiding ontwikkelen de studenten een eigen manier van onderzoek doen en maken ze onderzoek tot onderdeel van hun praktijk. Kenmerkend voor het Sandberg is een intuïtief onderzoeksbegrip, waarbij onderzoeksactiviteiten erop gericht zijn om in de praktijk uit te vinden wat onderzoek behelst. Studenten vinden uit hoe ze onderzoek in de eigen praktijk kunnen inzetten. Het instituut krijgt daardoor een beter begrip van wat onderzoek in de beeldende kunst en vormgeving kan zijn. Het krijgt beter zicht op onderzoeksactiviteiten, de relatie tussen maken en onderzoeken en de mogelijkheden om onderzoek te communiceren.

De studenten zetten onderzoek niet alleen in voor het creëren van werk. Dat doen ze ook om een beter beeld te krijgen van hun eigen positie als kunstenaar of ontwerper en om hun visie op hun praktijk te verdiepen. Het schrijven van hun thesis, waarvoor ze theorieonderwijs volgen, met bronnen werken en methodisch leren analyseren en reflecteren, wordt opgevat als een oefening in het doen van onderzoek en het communiceren van resultaten. Sommige studenten maken werk dat ze nadrukkelijk als onderzoek presenteren, waarbij een onderzoeksproces gerepresenteerd wordt of de beschouwer in de positie van onderzoeker wordt geplaatst. Hoezeer de activiteiten ook zijn gericht op onderzoek, ze zijn in de eerste plaats een voorbereiding op een reflectieve en kritische kunst- of ontwerpactiviteit.

Het overkoepelende doel van veel onderzoek in het Sandberg is vanuit de kunst en het ontwerp visies op de steeds complexere wereld te ontwikkelen (letterlijk: de wereld te snappen) en nieuwe manieren te vinden om met de wereld om te gaan. Daarmee heeft onderzoek in het Sandberg, hoe autonoom van opzet ook, altijd een toegepaste kant. De ambitie is dat elke afdeling werkt aan de uitvoering van een onderzoekend onderwijsprogramma, dat ook als geheel nieuwe inzichten en manieren van kijken en werken voortbrengt. De ontwikkeling van visies op het onderwijs zelf en van nieuwe werkwijzen maakt daarvan deel van uit.

We moeten de concepten van onderzoek en kennis in ons instituut voortdurend ter discussie stellen, en de taal waarin we dat doen telkens opnieuw uitvinden.
Tom Vandeputte, hoofd Sandberg Critical Studies

Derde cyclus

Het artistiek onderzoek in ons driejarig traject voor beeldend kunstenaars en ontwerpers tot Creator Doctus (CrD) staat in het teken van de ontwikkeling van nieuw werk. Het omvat activiteiten als praktische en theoretische studie, kritische reflectie en experiment als componenten van het artistieke maakproces. Het onderzoek wordt in de eerste plaats door het werk zelf gecommuniceerd. Het traject is opgezet als alternatief voor PhD-programma's waarin kunstenaars en ontwerpers promoveren op een combinatie van artistiek werk en een geschreven dissertatie. Zo'n schriftelijke, klassieke dissertatie blijft in een CrD-project achterwege; de teksten die het onderzoeksproces expliciteren kunnen op basis van gedocumenteerde stappen worden geschreven door iemand anders dan de onderzoeker. CrD-projecten vinden plaats in samenwerking met een maatschappelijke partner. Ze worden begeleid door een supervisor van die partner, eventueel een hoogleraar van een universiteit en een supervisor van ons. De toekenning van de titel vindt plaats volgens een promotiereglement na een openbare mondelinge verdediging en een openbare presentatie van het resultaat van het werk. We streven naar internationale erkenning van de titel en hebben daarvoor met zeven andere Europese academies een consortium gevormd.

Lectoraat

Onderzoek van medewerkers vindt plaats in het kader van een lectoraat. Sinds 2002 hebben we het Lectoraat Art and Public Space (LAPS). Het richt zich op de relatie tussen kunstenaar en samenleving en is verbonden aan het onderzoeksgebied *De Stad*. Twee nieuwe lectoraten zijn in voorbereiding. Ze gaan onderzoek in de gebieden *AI* en *Materialen* coördineren en begeleiden. Binnen een lectoraat doen een lector en senior onderzoekers onderzoek. Ze leiden kenniskringen en onderzoeksprogramma's waarin docenten hun onderzoek met elkaar en met externe onderzoekers delen. Het programma *Making Things Public*, waarin wetenschappelijke promovendi en CrD-kandidaten hun onderzoek delen, is een activiteit van het LAPS.

De missie van de lectoraten is kunstenaars en ontwerpers de kans te geven zich in onderzoek en reflectie te ontwikkelen. Ze hanteren diverse opvattingen van onderzoek en zetten verschillende methodologieën in. Er is één vaststaand gegeven: dat niet alleen resultaten, maar ook het onderzoek als zodanig wordt gecommuniceerd. Voor elk onderzoek wordt uitgesproken waar het over gaat en waartoe het moet leiden. Ook wordt afgesproken welke bijdrage het levert aan het onderwijs en hoe de opgedane inzichten verder worden verspreid. De onderzoekers die deelnemen aan de kenniskringen en de onderzoeksprogramma's zijn afkomstig uit verschillende disciplines en hun onderzoek loopt

sterk uiteen in vraagstelling en aanpak. Veel onderzoek is een combinatie van theoretische studie en onderzoek door middel van kunst of ontwerp. Het sluit in dat geval voor een deel aan bij een wetenschappelijke discipline en de daarin gebruikte methoden, terwijl een ander deel met artistieke middelen wordt uitgevoerd. In het programma *Making Things Public* vormt de reflectie op de onderzoeksmethodiek het uitgangspunt.

Manifestatie in het publieke domein

Als Gerrit Rietveld Academie vervullen we rollen waarmee we het onderwijs aanvullende context en maatschappelijke meerwaarde geven. De Rietveld Academie en het Sandberg Instituut onderhouden een actieve interactie met de omgeving. Ze zijn actief in het publieke domein en laten anderen aan activiteiten binnen onze muren deelnemen. Met ons grote aantal getalenteerde kunstenaars en ontwerpers en onze structurele financiering nemen we in het culturele landschap een bijzondere plaats in. We versterken het veld van musea en presentatie-instellingen en geven mede vorm aan ontwikkelingen.

Onze taak is een voortdurende, dynamische en kritische wisselwerking tot stand te brengen tussen studenten, academie en de maatschappij. We stimuleren de studenten onderdeel uit te maken van en bij te dragen aan maatschappelijke situaties en contexten. Tegelijkertijd ondersteunen we hen en onze afgestudeerden bij het publiek maken van hun werk, het uitdragen van hun visie en het aangaan van contacten met iedereen die voor hun praktijk van belang kan zijn.

I really like Rietveld students going out of the academy to Science Park, to laboratories, to work with people from other fields et cetera, and that is slowly happening already! Is it not what artists should do in the end? Constantly going out and spreading themselves in society?

Gleb Maiboroda, student Rietveld TXT 2015–2019

Het bereik van onze activiteiten is onbegrensd. Onze oriëntatie is internationaal. In de dagelijkse praktijk ligt de nadruk op Amsterdam. We zijn historisch en qua mentaliteit sterk verbonden met de stad, maken deel uit van de stedelijke ecologie van de kunst en onderhouden door de jaren heen gegroeide, nauwe banden met het Stedelijk Museum. De Rietveld en het Sandberg hebben bewezen een incubator te zijn voor nieuwe initiatieven en instellingen. Die zijn afkomstig uit het onderwijs, en van studenten die met eigen initiatieven en praktijken bijdragen leveren aan de stad, op meer gebieden dan alleen de kunst. Vanuit sterke betrokkenheid bij de studenten en vanwege hun precare situatie na de opleiding, maakt het Sandberg plannen voor een vervolgfase. Die is erop gericht om pas afgestudeerden te ondersteunen bij het opzetten van hun praktijk en te stimuleren dat ze onderling samenwerken.

De meeste van onze activiteiten buiten de deur worden door de afdelingen geïnitieerd, variërend van veldstudies tot de presentatie van werk. Op het niveau van de Rietveld en het Sandberg organiseren we Graduation Shows, Open Dagen en symposia en treden we naar buiten met grotere tentoonstellingen, voorstellingen, Rietveld Radio, Rietveld TV, het Studium Generale, publicaties en andere uitingen. De activiteiten worden gepromoot door Public Rietveld en Public Sandberg. Alles gebeurt onder de vlag van Rietveld of Sandberg, het meeste vanuit de gedrevenheid van de afdelingen.

Je kunt je als student vanuit je interesses verhouden tot de wereld en je als kunstenaar op allerlei manieren daarvoor inzetten, als je dat wilt. De één is daarin expliciet en wil wereldverbeteraar zijn, de ander zal op meer indirecte manier een bijdrage leveren.

Hansje van Ooijen, hoofd Rietveld Basisjaar

Uncut 2019, Stedelijk Museum Amsterdam
Foto: Maarten Nauw

Open Dag, 2019 Foto: Marta Capilla

Het *Instellingsplan 2020–2025* kwam door uitgebreide reflectie en discussie tot stand. Dat gebeurde aan de hand van uiteenlopende bronnen. Belangrijk voor het proces waren de uitkomsten van het Academieberaad dat op 22 november 2018 plaatsvond in de gymzaal van de Rietveld. Alle docenten en medewerkers en circa 50 studenten waren daarvoor uitgenodigd. Verder maakten we gebruik van bestaande missie- en visieteksten, artikelen, gespreksverslagen, inleidingen en een startnotitie met het verslag van een vooronderzoek. Teksten werden ontwikkeld in twee klankbordgroepen en een redactieraad. De klankbordgroep van de Rietveld Academie bestond uit hoofden, docenten en medewerkers, die van het Sandberg Instituut uit de hoofden van de *main departments* en een stafmedewerker. De redactie werd gevormd door het College van Bestuur en twee beleidsmedewerkers van Rietveld en Sandberg. De klankbordgroepen van Rietveld en Sandberg vergaderden twee maal samen, de redactie en de klankbordgroep van de Rietveld drie maal. Concepten van het Instellingsplan zijn tot drie maal toe besproken in het hoofdenoverleg van de Rietveld, de Medezeggenschapsraad en de Raad van Toezicht. Ook is tweemaal gesproken met een panel van vierdejaarsstudenten van de Rietveld. Commentaar op conceptteksten is in volgende versies verwerkt na bespreking in klankbordgroepen en redactie.

Redactie Annelies van Eenennaam, Ben Zegers, Jurgen Bey, Jet Langman, Jaap Vinken, Erik Viskil

Klankbordgroep Rietveld Academie Bert Taken, Ea Polman, Frank Mandersloot, Hansje van Ooijen, Jeroen Kramer, Jet Langman, Jorinde Seijdel, Henri Snel, Riet Wijnen; gastleden David Bennewith, Giene Steenman, Jens Pfeiffer, Vincent Zedelius; verslaglegging Jet Langman, Henri Snel, Willem Sjoerd van Vliet, Klaske Oenema

Klankbordgroep Sandberg Instituut Annelies de Vet, Jerszy Seymour, Julian Schubert, Leopold Banchini, Marjo van Baar, Maxine Kopsa, Tom Vandeputte; verslaglegging Helena Lambrechts

Hoofdenoverleg Rietveld Academie Arna Mackic, David Bennewith, Erna Anema, Eylem Aladogan, Giene Steenman, Gijs Muller, Hansje van Ooijen, Jasmijn van Weenen, Jens Pfeiffer, Jeroen Boomgaard, Jeroen Kramer, Jet Langman, Jorinde Seijdel, Jort van der Laan, Manel Esparbe i Gasca, Marieke Coppens, Margriet Kruijver, Mirjam Mazurel, Niels Klavers, Sonja Bäümel, Vincent Zedelius, Yvonne Dröge Wendel

Panelgesprekken *Studenten Rietveld Academie:* Leatitzia Campbell, Columba Williams, Anna Lenartowska, Tibo Maiboroda, Boyan Montero, Enrico Garzaro, Puck van Donselaar

Docenten en oud-docenten: André Klein, Karien Wielenga, Margriet Kruijver, Ton Zwerver

Staf Gerrit Rietveld Academie: Arnoud Kortebout, Judith Kroon, Karin Houkes, Marjo van Baar, Pascal Pater, Peter van Ruiten, Wilbert van Rossem

Individuele gesprekken Annelies van Eenennaam, Annelies de Vet, Ben Zegers, David Bennewith, Giene Steenman, Jasmijn van Weenen, Jens Pfeiffer, Jeroen Boomgaard, Jet Langman, Judith Kroon, Jurgen Bey, Manel Esparbe i Gasca, Margriet Kruijver, Sonja Bäümel, Yvonne Dröge Wendel, Jaap Vinken

Deelnemers Academieberaad 22 november 2018 Marieke Coppens, Karien Wielenga, Carla Boomkens, Jet Langman, Boyan Montero, Tobias Karlsson, Juke Kleerebezem, Yvonne Droge Wendel, Paul Gangloff, Jasmijn van Weenen, Matthijs Hattink, Teun Grondman, Jaap Vinken, Eva Mahhov, Ben Zegers, Oskar Frere-Smith, Joram Kraaijeveld, Harry Heyink, Jorinde Seijdel, Camille Cornillon, Jeroen Kramer, Bienenke Bennekens, Mariken Overdijk, Liesbeth Pallesen, Nomin Zezegmaa, Sonja Bäümel, Mathilde Arens, Martine Neddham, Caroline Bach, Laura Olivia Schuerch, Margriet Kruijver, Jeroen Boomgaard, Suzanne van de Ven, Pieter Elbers, Stéphanie Baechler, Ank Verrips, Antoinette Vonder Muehl, Bram van den Berg, Ronald Boom, Yo van Ede, Gleb Maiboroda, Joost Post, Pascal Pater, Anke Zedelius, Henri Snel, Hansje van Ooijen, Nicky den Breejen, Marjo van Baar, Severine Amsing, Alena Alexandrova, Arnoud Kortebout, Marianne Theunissen, Jules van den Langenberg, Karin Houkes, Christie Bakker, Alexander Köppel, Eric van Straaten, Ea Polman, Eva Hoonhout, Christina Hallström, Judith Kroon, Andre Klein, Ineke Bakker, Bas Medik, Wjm Kok, Ryan Eykholt, Natalia Jordanova, Mónica de Miguel Rubio, Vincent Zedelius, Becket Flannery, Joris Landman, Emilio Moreno, Patricia Chaves, Shreya de Souza, Giene Steenman, Matilda Kenttä, Morta Jonynaite, Jens Pfeifer, Kees Aafjes, Michiel de Haan, Marja Kennis, Marilyn Volkman, Sarah Mesritz, Mislav Zugaj, Merijn Bolink, Adam Colton, Charlotte Rohde, Yvette Dashorst, Naigel Vermeulen, David Bennewith, Mirjam Mazurel, Pien Overing, Fernanda Barhumi, Wilbert van Rossum, Sjaron Minailo, Sjoerd ter Borg, Catherine Somzé, Robert Adolfsson, Alena Hudcovicova, Manel Esparbe i Gasca, Poppy Paulus-Nicolas, Elisabeth Klement, Hans Muller, Erna Anema, Ief van Meegeren, Helena Lambrechts,

Alex Harris, Clare Butcher, Lenneke Favier, Brenda Klick, Enrico Garzaro, Dora Lionstone, Joos Wiersinga, Simpson Tse, Gyalpo Batstra, Brig van den Acker, Sam Chua, Niels Klavers, Lilet Breddels, Jort Van der Laan, Nikolai Aarre, Henna Vihantavaara, Rini Hurkmans, Alex Murray, Kani Marouf, Petra Grooteman, Marjo van Baar, Juha van 't Zelfde, Uta Eisenreich, Nagaré Willemsen, Angela Jerardi, Marianne Flotron, Saša Karalić, Anton Reijnders, Christopher Leslie Lawrence, Eylem Aladogan, Geert Mul, Gijs Müller, Ilse van Rijn, Willem-Sjoerd Van Vliet, Carmen Garcia Ramos, Bert Taken, Erik Mattijssen, Hewald Jongenelis

Tekstbijdragen

Bert Taken, Ea Polman, Frank Mandersloot, Hansje van Ooijen, Jeroen Kramer, Jet Langman, Jorinde Seijdel, Henri Snel, Riet Wijnen; Annelys de Vet, Jaap Vincken, Jerszy Seymour, Leopold Banchini, Maxine Kopsa, Tom Vandeputte

Redactionele adviezen

Nico Groen

Engelse vertaling

Jesse Ahlers

**Redactionele adviezen
Engelse versie**

Steve Green

Grafisch ontwerp

Mateo Broillet

Begeleiding productie

Jasmijn van Weenen

Project- en gespreksleiding, onderzoek en teksten

Erik Viskil

Alexander Cromer, *Ice Don't Drown*, Master Design of Experiences, Graduation Show 2019, De Marktkantine.
Foto: Sander van Weterum

Graduation Opening 2019 Foto: Chun-Han Chiang

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased from 10.5 million to 12.5 million (12.5% of the population).

There are a number of reasons for this increase. One is that the public sector has become a more important part of the economy. Another is that the public sector has become more efficient. A third is that the public sector has become more attractive to workers. A fourth is that the public sector has become more diverse.

The public sector has become a more important part of the economy because it provides a range of services that are essential for the well-being of the population. These services include health care, education, and social care. The public sector has also become more efficient because of the introduction of new technologies and the restructuring of public services.

The public sector has become more attractive to workers because it offers a range of benefits that are not available in the private sector. These benefits include job security, pension schemes, and access to public services. The public sector has also become more diverse because it now employs a wide range of people from different backgrounds and cultures.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is a positive development for the UK and for the world. The public sector is a vital part of our society and it is important that it continues to grow and improve.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is a positive development for the UK and for the world.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is a positive development for the UK and for the world. The public sector is a vital part of our society and it is important that it continues to grow and improve.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is a positive development for the UK and for the world. The public sector is a vital part of our society and it is important that it continues to grow and improve.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is a positive development for the UK and for the world. The public sector is a vital part of our society and it is important that it continues to grow and improve.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is a positive development for the UK and for the world. The public sector is a vital part of our society and it is important that it continues to grow and improve.

The public sector has become a more important part of the economy, more efficient, more attractive to workers, and more diverse. This is a positive development for the UK and for the world. The public sector is a vital part of our society and it is important that it continues to grow and improve.